

**Miejski program przeciwdziałania przemocy
w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie
na terenie miasta Poznania w latach 2022-2025**

Poznań 2022

Spis treści

I. PRZEMOC – PODSTAWY TEORETYCZNE	5
1. Definicje przemocy	5
2. Przemoc w świetle aktów prawnych.....	7
3. Rodzaje i skutki przemocy	10
4. Przyczyny przemocy w rodzinie	11
5. Przemoc rówieśnicza.....	12
6. Rola stereotypów i przekonań	13
7. Rola dyskryminacji wielokrotnej, krzyżowej i przez asocjację w doświadczaniu przemocy w rodzinie oraz otrzymania pomocy	15
II. SKALA ZJAWISKA PRZEMOCY– DANE LICZBOWE	15
1. Dane wyjściowe na temat rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie w świetle danych ogólnopolskich	15
2. Dane dotyczące zarejestrowanych ofiar i sprawców przemocy w instytucjach prowadzących systematyczną dokumentację w Poznaniu	19
3.Realizacja działań w zakresie przemocy w rodzinie.....	22
3.1. Działania wobec ofiar przemocy	22
3.2. Działania wobec sprawców przemocy	28
III. ANALIZA SWOT I ZASOBY SŁUŻĄCE REALIZACJI PROGRAMU	33
1. Analiza SWOT.....	33
2. Zasoby niezbędne służące realizacji Programu	34
IV. CELE, ZADANIA, DZIAŁANIA PROGRAMU	35
1. Cel główny i cele szczegółowe	35
2. Cele szczegółowe, zadania i działania Programu	35
V. REALIZACJA PROGRAMU	44
1. Adresaci Programu	44
2. Środki finansowe na realizację Programu	44
3. Harmonogram realizacji działań Programu	44
4. Monitorowanie działań Programu	45
5. Sprawozdawczość	45
6. Ewaluacja.....	45
ZAKOŃCZENIE.....	46
WYKAZ SKRÓTÓW	46

WSTĘP

Zapobieganie przemocy w rodzinie jest oczekiwanym przez mieszkańców działaniem samorządu miejskiego, wynika wprost ze strategii przyjętej przez władze Poznania i odpowiada na ustawowe zobowiązania nałożone przez parlament na samorządy gminne.

Podejmowanie działań zapobiegających przemocy w rodzinie wynika z ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249) oraz z zapisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 794 późn. zm), a także ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2021 r. poz. 1119). Problematyka przeciwdziałania przemocy domowej ma swoje odzwierciedlenie w „Strategii Rozwoju Miasta Poznania 2020+”, przyjętej uchwałą Nr XLI/708/VII/2017 Rady Miasta Poznania z dnia 24 stycznia 2017 r., gdzie zapewnienie wsparcia dla rodzin z problemami przemocy stanowi kierunek interwencji w priorytecie 5 Strategii „Wspólnotowość i dialog społeczny”.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą i osób ją stosujących. Szczególnym zadaniem gminy jest tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

- opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą domową;
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
- tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Miasto Poznań, podejmując to obligatoryjne zadanie, zarządzeniem Nr 333/2020/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 6 maja 2020 r. powołało Zespół ds. opracowania „Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie miasta Poznania w latach 2021-2025”. W skład tego Zespołu weszli przedstawiciele poznańskich jednostek i instytucji statutowo zajmujących się pracą na rzecz rodziny i dziecka, w tym: Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych UMP, Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Poznaniu, Miejskiego Centrum Interwencji Kryzysowej w Poznaniu, Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Poznaniu, Centrum Wspierania Rodzin „Swoboda” w Poznaniu, Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu, zespół poradni psychologiczno-pedagogicznych, Sądu Okręgowego w Poznaniu oraz prokuratury okręgowej i rejonowej. Do prac w Zespole zaproszono również Pełnomocniczkę Prezydenta Miasta Poznania ds. Polityki Równościowej oraz

przedstawicieli organizacji pozarządowych: Terenowego Komitetu Ochrony Praw Dziecka, Fundacji „Dziecko w Centrum”, Stowarzyszenia „Pogotowie Społeczne”, Fundacji ZERO-PIĘĆ. Fundacji na Rzecz Zdrowia Psychicznego Małych Dzieci, Fundacji PCPS – Poznańskie Centrum Profilaktyki Społecznej i Stowarzyszenia „Dom Trzeźwości”. Pozwoliło to na wypracowanie strategicznego Programu odpowiadającego potrzebom społeczności lokalnej.

W „Miejskim Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie miasta Poznania w latach 2022-2025”, zwanym dalej „Programem”, zawarte zostały długofalowe cele związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie na terenie Poznania, a także podniesieniem skuteczności działań na rzecz osób doświadczających przemocy domowej oraz ją stosujących.

Celem powołanego Zespołu – przedstawicieli reprezentujących instytucje i organizacje zaangażowane w pracę w obszarze przeciwdziałania przemocy – była weryfikacja:

- 1) realizowanych i podejmowanych działań w odniesieniu do celu głównego oraz celów operacyjnych i zakładanych rezultatów Programu,
- 2) zasobów niezbędnych, służących realizacji Programu,
- 3) podejmowanych działań i przedsięwzięć na rzecz osób doświadczających przemocy oraz ochrony ofiar przemocy,
- 4) podejmowanych działań i przedsięwzięć na rzecz osób stosujących przemoc,
- 5) określonych w Programie wskaźników działań.

Ponadto konieczne było dostosowanie przyjętego Programu do obecnie obowiązującego stanu prawnego związanego z wykonaniem ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Zespół ds. opracowywania „Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie miasta Poznania w latach 2022-2025” aktualizował zapisy „Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie miasta Poznania w latach 2011-2021”.

Nadrzędnym celem Programu jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie na terenie Poznania oraz podniesienie skuteczności działań na rzecz osób doświadczających przemocy domowej oraz ją stosujących. Cele szczegółowe Programu powinny zostać osiągnięte dzięki zaangażowaniu całego systemu zapobiegania i przeciwdziałania przemocy. Zatem zadania będą podejmowane przez wszystkie miejskie jednostki i instytucje, a także organizacje pozarządowe działające w Poznaniu.

W części opisowej Programu zostały zawarte podstawowe zagadnienia dotyczące zjawiska przemocy, istotne dla jego właściwego zrozumienia oraz planowania działań w zakresie profilaktyki i działań naprawczych. W części diagnostycznej ukazano skalę zjawiska przemocy zarówno w wymiarze ogólnopolskim, jak również lokalnym – na terenie Poznania. Informacje obrazujące przemoc domową występującą w Poznaniu dotyczą ogólnych danych liczbowych uzyskanych z różnych instytucji, a także realizowanych przez nich działań wobec ofiar i sprawców przemocy w rodzinie. Powyższe dane posłużyły m.in. do opracowania analizy SWOT, czyli określenia mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń upatrywanych w podejmowanych przez instytucje działaniach na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Przedstawiono również zasoby niezbędne do realizacji Programu (instytucjonalne, lokalowe i kadrowe) oraz zwrócono uwagę na wzajemną współpracę podmiotów tworzących system przeciwdziałania

przemocy w rodzinie. Na podstawie powyższych zagadnień wyznaczono cele Programu oraz zadania i działania służące jego realizacji. W ostatnim rozdziale poruszono kwestie dotyczące monitorowania, prowadzenia sprawozdawczości i ewaluacji, a także nadzoru pełnionego nad Programem.

Przemoc wobec członków własnej rodziny jest przestępstwem ściganym przez prawo. Jednak wiedza o tym w naszym społeczeństwie jest nadal niewystarczająca i ofiary przemocy najczęściej nie mają świadomości, że czyny, których dopuścił się sprawca, są przestępstwami.

Program przedstawia szerokie spektrum działań wobec problemu przemocy domowej i tworzy ramy zintegrowanego systemu przeciwdziałania przemocy na terenie Poznania. Jednakże należy zaznaczyć, iż jego skuteczność zależy od zaangażowania poszczególnych instytucji i organizacji w pracę na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

I. PRZEMOC – PODSTAWY TEORETYCZNE

1. Definicje przemocy

Aby skutecznie przeciwdziałać przemocy w rodzinie, niezbędne są: zrozumienie jej genezy, znajomość form, jakie przybiera, a także wpływu wywieranego przez przemoc nie tylko na życie ofiar, ale również dzieci będących jej świadkami oraz na całe społeczeństwo. Znamienne jest, że termin „przemoc w rodzinie” nie został do tej pory czytelnie, precyzyjnie i jednoznacznie zdefiniowany. Dla przemocy w rodzinie używa się zamiennie określeń: przemoc domowa, przemoc małżeńska, znęcanie się nad partnerem. Pomimo tej płciowej neutralności określeń większość sprawców, zgodnie ze statystykami, stanowią mężczyźni. Definicje zaprezentowane poniżej nie wyczerpują wszystkich znamion przemocy, ponieważ nie mieści się w nich przemoc ekonomiczna.

Przemoc określana jest najczęściej jako jeden z głównych – obok grózb – środków przymusu. Polega ona na użyciu siły fizycznej lub perswazji psychicznej przez jednostkę czy grupę, wbrew czyjejś woli i obowiązującemu prawu, w celu zmuszenia jakiejś osoby czy członków grupy do określonego działania, myślenia bądź uniemożliwienia podjęcia działań, do zaprzestania czynności już rozpoczętej lub prezentowania określonych postaw i poglądów

Praktycy i teoretycy zajmujący się leczeniem i badaniem przemocy uwzględniają na ogół trzy zasadnicze kryteria: rodzaj zachowania sprawcy, jego intencje oraz skutki przemocy u ofiary. I tak: przemoc to każde zachowanie, którego intencją jest wyrządzenie fizycznej krzywdy drugiemu człowiekowi, lub też czyn, który jest postrzegany jako mający taką intencję. Istotną rolę skutków przemocy definiuje się m.in. jako „wywieranie wpływu na ludzi, w którego wyniku ich aktualny poziom rozwoju somatycznego i duchowego jest mniejszy niż potencjalny poziom rozwoju”¹. Z kolei Irena Pospiszyl podjęła próbę połączenia wszystkich trzech kryteriów, tzn. rodzaju zachowania, intencji i skutków, definiując przemoc jako „wszystkie nieprzypadkowe akty godzące w osobistą wolność jednostki lub przyczyniające się do fizycznej lub psychicznej szkody osoby, wykraczające poza społeczne zasady wzajemnych relacji”².

¹ Badura-Madej W., Dobrzyńska-Mesterhazy A., „Przemoc w rodzinie – interwencja kryzysowa”, Kraków 2000, s. 12.

² Pospiszyl I., „Przemoc w rodzinie”, Warszawa 1994, s. 14.

Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych podaje, iż „przemoc domowa to działanie lub zaniechanie dokonywane w ramach rodziny przez jednego z jej członków przeciwko pozostałym z wykorzystaniem istniejącej lub stworzonej przez okoliczności przewagi sił lub władzy; godzące w ich prawa lub dobra osobiste, a w szczególności w ich życie lub zdrowie fizyczne czy psychiczne; powodujące u nich szkody lub cierpienie”³.

Definicja, którą z kolei posługuje się Instytut Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, brzmi następująco – przemoc w rodzinie to „zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienie i szkody”⁴. Zgodnie z tą definicją przemoc charakteryzuje się tym, że:

- jest intencjonalna – przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary,
- siły są nierównomierne – w relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Ofiara jest słabsza, a sprawca silniejszy,
- narusza prawa i dobra osobiste – sprawca wykorzystuje przewagę siły, narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.). Naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczenie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Inną definicję przemocy proponuje Iwona Chmura-Rutkowska: „pojęcie przemocy – rozumianego szeroko, jako świadome celowe i krzywdzące zachowanie, które jest nadużyciem albo wykorzystaniem swojej przewagi nad inną osobą, dla uzyskania ważnego dla siebie celu lub korzyści. Przewaga ta może mieć różny charakter: przewagi fizycznej (siły, sprawności, zwinności, szybkości, wzrostu, wyglądu), liczebnej (grupa przeciw jednej osobie), psychologicznej (emocjonalnej, intelektualnej), społecznej (przynależność do grupy lub kategorii osób uprzywilejowanych, o wysokim statusie), sytuacyjnej (sprzyjające otoczenie, dostęp do zasobów) lub kulturowej (wynikającej z przekonań, regulaminu, norm obyczajowych lub prawnych, tradycji). Może zatem wynikać z różnicy wieku, płci, zamożności, pozycji w grupie, formalnej funkcji w instytucji, zwyczaju itd.”⁵

Natomiast ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie definiuje przemoc w rodzinie jako: „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste (osób najbliższych lub wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”⁶.

³ www.parpa.pl

⁴ www.niebieskalinia.pl

⁵ Chmura-Rutkowska I., „Być dziewczyną – być chłopakiem i przetrwać. Płeć i przemoc w szkole w narracjach młodzieży”, Poznań 2019, s. 26.

⁶ Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r.

2. Przemoc w świetle aktów prawnych

Organizacje międzynarodowe, np. Unia Europejska czy ONZ, w stworzonych przez siebie rekomendacjach i dokumentach uznały przemoc w rodzinie za naruszenie praw człowieka, a genezę tego zjawiska utożsamiają z nierówną rolą kobiet i mężczyzn w rodzinie i społeczeństwie. Przeciwdziałanie przemocy opiera się na przekonaniu, iż każdy człowiek ma prawo do bezpieczeństwa, godności i nienaruszalności mienia i wolno mu tego prawa bronić, a obowiązkiem powszechnym jest udzielenie mu pomocy. Deklaracja wiedeńska (efekt zorganizowanej przez ONZ w 1993 roku Światowej Konferencji Praw Człowieka) jasno stwierdza, że nawet gdy do przemocy dochodzi w tak zwanej sferze prywatnej, jest ona naruszeniem prawa człowieka, ponadto państwa członkowskie zobowiązały się do podjęcia działań mających na celu eliminację zjawiska i zapewnienie skutecznej ochrony osobom doświadczającym przemocy. Prawa chroniące ofiary przemocy (w szczególności kobiety i dzieci) zawarte są w poniżej wyszczególnionych dokumentach ONZ i Unii Europejskiej.

Dokumenty międzynarodowe:

- Karta narodów zjednoczonych z 1945 r.;
- Powszechna deklaracja praw człowieka z 1948 r.;
- Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych z 1966 r.;
- Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych z 1966 r.;
- Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 1979 r.;
- Deklaracja wiedeńska z 1993 r.;
- Deklaracja o eliminacji przemocy wobec kobiet z 1993 r.;
- Deklaracja pekińska z 1995 r.;
- Konwencja o prawach dziecka z 1989 r.;
- Karta praw podstawowych Unii Europejskiej z 2000 r.;
- Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R(85)4 w sprawie przemocy domowej z 26 marca 1985 r.;
- Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (90)2 w sprawie reakcji społecznych na przemoc w rodzinie z 15 stycznia 1990 r.;
- Rekomendacja Rady Europy 1450 (2000) dotycząca przemocy wobec kobiet w Europie;
- Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy Rec. (2002) w sprawie ochrony kobiet przed przemocą z 30 kwietnia 2002 r.;
- Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z 11 maja 2011 r., tzw. konwencja stambulska;
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie obecnej sytuacji oraz przyszłych działań w zakresie zwalczania przemocy wobec kobiet z 2004 r.;
- Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie przemocy domowej wobec kobiet z 2006 r.;

- Dyrektywa 2012/29/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony (w sprawach karnych);
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar;
- Program sztokholmski przyjęty w dniach 10-11 grudnia 2009 r.;
- Raport niezależnego eksperta Rady Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych o ochronie przeciwko przemocy i dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową A/HRC/38/43 z 11 maja 2018 r.;
- Zalecenie Komitetu Ministrów Rady Europy z 31 marca 2010 r. w sprawie środków zwalczania dyskryminacji ze względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową CM/Rec(2010)5;
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 13 lutego 2019 r. w sprawie pogorszenia sytuacji w zakresie praw kobiet i równouprawnienia w UE P8_TA(2019)0111.

Dokumenty prawa krajowego regulujące problematykę przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku;
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 i 2021 oraz kolejne;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji;
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty;
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny;
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny;
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy;
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego;
- Ustawa z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustaw – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw;
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”;

- Zarządzenie 1619/10 Komendy Głównej Policji z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich;
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy;
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 3 czerwca 2011 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie;
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 listopada 2020 r. w sprawie wydawania nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia.

W celu zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz inicjowania i wspierania działań polegających na podnoszeniu świadomości w zakresie jej przyczyn i skutków parlament uchwalił 29 lipca 2005 r. ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Ustawa w obecnym stanie prawnym ściśle określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady postępowania wobec osób doznających przemocy oraz osób stosujących przemoc. Zobowiązuje ona osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych powzięły podejrzenie o występowaniu przemocy w rodzinie, do niezwłocznego zawiadomienia o tym policji lub prokuratury. Ustawa wzmocniła ochronę ofiar przemocy, m.in. poprzez skuteczną izolację sprawców od ofiar przemocy przy zastosowaniu środków separujących, np. zakazu zbliżania czy nakazu opuszczenia wspólnego mieszkania. Wprowadza bezpłatną obdukcję, a także obowiązkową terapię dla sprawców przemocy domowej. Ponadto uprawnia pracowników socjalnych do interweniowania, gdy zagrożone jest życie lub zdrowie dziecka. Wprowadziła także wymóg tworzenia w każdej gminie zespołów interdyscyplinarnych w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Od 26 listopada 2020 roku wprowadzono skuteczniejszy mechanizm egzekwujący opuszczanie wspólnego mieszkania przez sprawcę przemocy. Należy również zwrócić uwagę, że Karta praw podstawowych Unii Europejskiej zakazuje wszelkiej dyskryminacji, w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Należy przez to rozumieć, że ofiary przemocy otrzymują pomoc niezależnie od powyższych przesłanek i w sposób zapewniający poszanowanie ich tożsamości.

3. Rodzaje i skutki przemocy

Najczęściej stosowaną w literaturze przedmiotu klasyfikacją rodzajów przemocy jest podział aktów agresji ze względu na jej przejawy. I tak w szczególności rozróżniamy: przemoc fizyczną, przemoc psychiczną i emocjonalną, a także przemoc seksualną. Objasnienia zapisane poniżej nie wyczerpują wszystkich form przemocy, ponieważ w literaturze przedmiotu mówi się jeszcze o przemocy ekonomicznej i zaniedbaniu. **Przemoc ekonomiczna** sprawia, że ofiara staje się zależna od współmałżonka/partnera, gdyż ma ograniczony dostęp do pieniędzy, zmuszona jest prosić nawet o niewielkie środki finansowe, a także nie zostaje dopuszczona do podjęcia pracy zawodowej. Zdarzają się również sytuacje **zaniedbywania dziecka/dzieci**, które wskazują, że ich najbardziej podstawowe potrzeby, takie jak: wyżywienie, ubranie, higiena, zdrowie, bezpieczeństwo, wychowanie, nie są w pełni zaspokajane przez osoby za to odpowiedzialne. Jedną z form przemocy jest pozbawienie lub groźba pozbawienia dachu nad głową w przypadku ujawnienia nieheteroseksualnej orientacji seksualnej lub niecisnormatywnej tożsamości płciowej.

Przejawami **przemocy fizycznej** są m.in.: policzkowanie, popychanie, drapanie, kopanie, uderzanie pięścią, rzucanie przedmiotami, plucie, wykręcanie rąk, podduszanie, duszenie, użycie noża lub innej broni, a także świadome stwarzanie niebezpiecznych sytuacji stanowiących zagrożenie życia lub zdrowia. Opisuując przemoc fizyczną, należy brać pod uwagę nie tylko jej przejawy, ale także skutki w postaci uszkodzenia ciała i wskazań do leczenia medycznego. Typowe skutki przemocy fizycznej to: przyspieszone bicie serca, podwyższone ciśnienie krwi, bóle i drżenie mięśni, sińce i obrzęki, rany cięte i kłute, ślady po oparzeniach, otarcia naskórki, krwawe pręgi i blizny, ubytki włosów, złamania kości, ale także apatia, brak koncentracji, moczenie oraz bóle głowy, brzucha.

Z kolei **przemoc psychiczna** może występować samodzielnie, choć zawsze towarzyszy przemocy fizycznej. Termin ten oznacza sytuację sprawowania przez sprawcę psychologicznej kontroli nad ofiarą, wskazując, że ofiarę krzywdzi się za pomocą oddziaływań psychologicznych, oraz zwraca uwagę na uszkodzenia psychiki spowodowane przez przemoc⁷. Przejawiać się może ona np.: groźbami, fizyczną i psychiczną izolacją, nadmierną zazdrością i żądzą posiadania, okłamywaniem, zastraszaniem, ignorowaniem potrzeb, ograniczaniem snu i pożywienia, świadomym nieudzielaniem pomocy w potrzebie. Może występować także w postaci nadużywania zaufania, narzucania własnych sądów, zmuszania do przyglądania się szokującym scenom oraz degradacji werbalnej (czyli wyzywania, poniżania, ciągłego krytykowania i upokarzania). Skutki przemocy psychicznej mogą objawiać się poprzez: wzrost napięcia emocjonalnego, wzmożoną czujność, lęk, niepokój, strach, zaburzenia snu, tłumiony płacz, poczucie odrzucenia, izolację, wycofanie się, niską samoocenę, depresję, chroniczny smutek, zmienność nastroju, słabą kontrolę emocji, impulsywność, wzrost agresji, nieufność wobec innych, nieumiejętność nawiązania kontaktu, wrogość, błędne interpretowanie znaczenia zdarzeń i wyuczoną bezradność⁸. Należy pamiętać, że bycie świadkiem przemocy w rodzinie w przypadku dzieci oznacza również doznawanie przemocy przez nie.

⁷ Badura-Madej W., Dobrzyńska-Mesterhazy A., „Przemoc w rodzinie - interwencja kryzysowa”, Kraków 2000, s. 21.

⁸ Pospiszyl I., „Razem wobec przemocy”, Warszawa 1999, s. 41.

Natomiast **przemoc seksualna** to zmuszenie do aktów seksualnych wbrew woli. Może charakteryzować się kontynuowaniem aktywnej seksualności wtedy, gdy ofiara nie jest w pełni świadoma, lub bez pytania jej o zgodę. Jest to atak lub fizyczne ranienie narządów płciowych w czasie aktu seksualnego, krytykowanie i obrzucanie wyzwiskami poniżającymi w sferze seksualnej. Do rodzaju tej przemocy zaliczamy gwałt, rozbieranie z użyciem siły, stosunek analny i oralny wbrew woli. Opisane wyżej rodzaje przemocy są formami krzywdzenia bardzo często występującymi łącznie⁹.

Zatem w literaturze przedmiotu mówi się o różnych formach przemocy, którym towarzyszy pragnienie spowodowania cierpienia u ofiary i wywołania szkód. Przemoc niesie ze sobą dramatyczne skutki zarówno bezpośrednie, jak i dalekosiężne dla osób jej doświadczających (dorosłych i dzieci), często niewidoczne w pierwszym kontakcie, a jednak prowadzące do stopniowej dezorganizacji psychiki i normalnego funkcjonowania ofiar. Charakterystyczne jest przekonanie sprawcy o bezradności ofiary i poczucie własnej bezkarności. Słabość ofiary wynika z przewagi fizycznej osoby stosującej przemoc lub okoliczności, w których sprawca uzyskuje władzę psychiczną¹⁰.

Warto zaznaczyć, iż przemoc w rodzinie ma konsekwencje nie tylko dla samej ofiary i jej rodziny, ale także dla całego społeczeństwa i państwa. Największe koszty emocjonalne ponosi sama ofiara, jednak państwo pokrywa koszty świadczeń oraz pomocy udzielanej ofiarom i sprawcom przemocy w rodzinie. Koszty, jakie pokrywa państwo, związane są między innymi z: pomocą społeczną (zasiłki celowe, okresowe i pomoc terapeutyczna), opieką zdrowotną (w zakresie leczenia zdrowia psychicznego ofiar przemocy oraz leczenia urazów i uszkodzeń ciała), wymiarem sprawiedliwości (działalność policji i prokuratury – prowadzenie dochodzeń, nadzory prokuratorskie, więziennictwo, pomoc prawna w zakresie prawa karnego, cywilnego i rodzinnego (sprawy rozwodowe, separacje i sprawy alimentacyjne), a także mieszkalnictwem (w tej kategorii mieszczą się wydatki związane z utrzymaniem i prowadzeniem ośrodków dla ofiar przemocy, a także koszty ponoszone przez władze lokalne, które są odpowiedzialne za sprawy lokalowe).

4. Przyczyny przemocy w rodzinie

Obecnie rodzina ulega licznym wpływom zewnętrznym, co wiąże się z różnym jej przekształcaniem na wielu płaszczyznach. Przechodzi intensywne przeobrażenia związane ze zmianami społecznymi. Zmniejsza się wielkość rodziny i zmienia się jej wewnętrzna struktura, a co za tym idzie – zmieniają się wzajemne układy i pozycje poszczególnych członków w rodzinie.

W literaturze przedmiotu dostrzega się zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne uwarunkowania kształtujące wzorzec przemocy jako sposób funkcjonowania w rodzinie. Ekologiczny model źródeł przemocy przyjęty w 2002 r. przez ONZ wskazuje na istnienie szeregu czynników na poziomie indywidualnym, relacji interpersonalnych, wspólnoty oraz społeczeństwa, które sprzyjają wystąpieniu i utrzymywaniu się przemocy.

⁹ Mazur J., „Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość”, Warszawa 2002, s. 38.

¹⁰ Mellibruda J., „Oblicza przemocy”, [w:] „Remedium” nr 12/1993, s. 23.

Podkreślono, że postrzeganie tych czynników jako powiązanych z przemocą jest podstawą do skutecznego zapobiegania temu zjawisku. Podstawowym czynnikiem ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie zwiększającym prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy, choć nie determinującym jej, jest stosowanie substancji psychoaktywnych (alkohol, narkotyki itp.). Również stres życiowy związany na przykład z trudną sytuacją bytowo-socjalną, długotrwałe konflikty w rodzinie czy problemy zdrowotne zwiększają ryzyko pojawienia się zachowań przemocowych. Należy jednak podkreślić, że nie ma zależności przyczynowo-skutkowej pomiędzy przemocą a statusem społecznym, wykształceniem, kondycją zdrowotną czy sytuacją finansową¹¹.

5. Przemoc rówieśnicza

Na przemoc rówieśniczą należy spojrzeć z trzech perspektyw. Pierwsza dotyczy przestrzeni wspólnej zinstytucjonalizowanej – placówek oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych. Druga wykracza poza obszar szkół i placówek, a trzecia wiąże się z funkcjonowaniem młodych osób w cyberprzestrzeni. Perspektywy te coraz bardziej przenikają i zacierają się ze względu na zanurzenie dzieci i młodzieży w wirtualnej rzeczywistości, skąd coraz częściej czerpią wzorce zachowań. Zwrócić należy uwagę na ilość destrukcyjnych treści w mediach, gloryfikację przemocy w grach komputerowych, stawianie niebezpiecznych wyzwań na portalach społecznościowych.

Zbigniew Małyś zauważa, że „Współcześnie można zaobserwować wzrost znaczenia i dostrzegania problemu przemocy wśród dzieci i młodzieży uczęszczającej do różnego typu szkół i placówek oświatowo wychowawczych. Zjawisko to jest na tyle istotne i widoczne, że zostało skategoryzowane jako tzw. dręczenie/tyranizowanie szkolne bardziej rozpowszechnione w literaturze przedmiotu pod angielskojęzycznym terminem *bullying*”¹². Ponadto Iwona Chmura-Rutkowska twierdzi, że „Przemoc ma nie tylko indywidualny i relacyjny, ale także grupowy społeczny i kulturowy wymiar oraz kontekst. Bardzo wiele osób nawet jeśli nie uczestniczy bezpośrednio w danej sytuacji, ma świadomość i wie, kto nad kim ma przewagę, kto nad kim się znęca. Sprawcy przemocy często zabiegają o publiczność, działają w grupie lub środowisku, które przemoc w jakimś sensie akceptuje, uznaje za normę i które tego typu postawy nagradza. Złe traktowanie i krzywdzenie w szkole zazwyczaj odbywa się w obecności świadków: kolegów, koleżanek, rówieśników z innych klas. Dotyczy to zarówno konfliktów rozgrywanych «twarzą w twarz», jak i toczących się w świecie wirtualnym, który dla młodych ludzi jest równie realny. Młody człowiek zazwyczaj odgrywa w różnych sytuacjach oraz w dłuższej perspektywie czasu wiele ról: sprawcy, ofiary, niezaangażowanego świadka lub sprzymierzeńca którejś ze stron. Przemoc dotyczy zatem całej społeczności szkolnej i w większości przypadków zachowanie w obliczu danej sytuacji nigdy nie jest moralnie neutralne. Bierność i milczenie oznaczają nie tylko niezdolność do obrony, ale także aprobatę zachowań przemocowych. Ważną

¹¹ Opracowano na podstawie: „World report on violence and health World Health Organization”, Geneva 2002, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf (dostęp:30.11.2021).

¹² Małyś Z., „Agresywność, agresja, przemoc, bullying i cyberprzemoc jako problemy opiekuńczo-wychowawcze XXI wieku”, [w:] „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 1/2018, s.16.

rolę dla zachowania ludzi w kontekście przemocy odgrywa zatem nie tylko kultura danej szkoły, ale szerzej kultura społeczeństwa, w którym funkcjonują młodzi ludzie i instytucja”¹³.

6. Rola stereotypów i przekonań

Mity i stereotypy to ponadczasowe przekonania, uwarunkowane kulturowo, gromadzące wiedzę i sposób rozumienia różnych wydarzeń danej społeczności. Często funkcjonujące w społecznej świadomości od kilku pokoleń. Wpływają w znaczący sposób na społeczne postrzeganie zjawiska przemocy w rodzinie, ponieważ opisują „pożądane” relacje w rodzinie pomiędzy mężem i żoną, rodzicami i dziećmi; wyznaczają role kobiecie, mężczyźnie, dzieciom; „wyjaśniają” samo zjawisko i „dają wskazówki”, jak należy postępować wobec problemów rodzinnych. Wiele z nich (niewątpliwie powstałych w intencji ochrony rodziny) sprzyja przemocy, usprawiedliwia ją i postuluje powstrzymywanie się od reakcji osób z zewnątrz.

Wokół zjawiska przemocy funkcjonuje szereg mitów i stereotypów. Oto kilka przykładów opisanych w literaturze:

- To, co dzieje się w domu, jest wyłącznie sprawą rodziny i nikt nie powinien się w to wtrącać wedle zasad *wolność Tomku w swoim domku* czy *brudy pierze się we własnym domu*. Jest to jeden z najpowszechniejszych hamulców powstrzymujących reakcję osoby doznającej przemocy i innych ludzi (np. sąsiadów, policjantów) na to, co dzieje się w rodzinie. Jednak praktyka pokazuje, że im wcześniejsze zareagowanie, tym większa szansa na pomyślniejsze i szybsze rozwiązanie sprawy. Dotyczy to zwłaszcza przemocy w rodzinie, gdzie prewencja, szybka i przemyślana interwencja mogą przyczynić się do powstrzymania eskalacji zdarzeń i zapobiec niejednej tragedii.
- Przemoc dotyczy rodzin dysfunkcyjnych (patologicznych, z tzw. marginesu) wedle przekonania, że *to tacy porządni ludzie, niemożliwe, żeby była tam przemoc*. Zepchnięcie przemocy na margines społeczeństwa daje ludziom względne poczucie bezpieczeństwa, zwłaszcza takim, którzy się bezpośrednio z tym nie stykają. Z doświadczenia osób zajmujących się pomocą ofiarom jasno wynika, że dotyczy ona wszystkich środowisk oraz warstw społecznych.
- Alkohol rodzi przemoc wedle przekonania *przemoc i alkohol to jedno*. Jednak statystycznie nie udowodniono powiązania pomiędzy alkoholem i przemocą. Analiza przypadków przemocy w rodzinie coraz częściej pokazuje, że obok alkoholu pojawiają się inne istotne czynniki współwystępujące, jak narkotyki, inne środki psychoaktywne i uzależniające lub destrukcyjne treści zaczerpnięte z cyberprzestrzeni.
- Najczęściej występującą formą przemocy jest bicie, wedle twierdzenia *nie ma śladów, nie ma przemocy*. Przemoc fizyczna jest jednak tylko jedną z form, jakie przybiera to zjawisko. Statystyki mówią, że najczęstszą formą przemocy jest przemoc psychiczna. Nie zmienia to oczywiście faktu, że przemoc, która nie pozostawia śladów widocznych gołym okiem, jest trudniejsza do udowodnienia.
- Przemoc w rodzinie jest wstydliwą tajemnicą wedle przekonania, że *twoja rodzina świadczy o tobie czy nie dość się starałaś*. Wpędza to ofiary w poczucie winy oraz wstydu. Stanowi jedną z przyczyn (możliwe, że najczęstszą) tego, że ofiary nie szukają pomocy. Trzeba jednak pamiętać, że za przemoc odpowiada sprawca – niezależnie od tego, co robiła, czy jak się zachowywała ofiara.

¹³ Chmura-Rutkowska I., dz. cyt., s. 28.

- Dobro dzieci jest najważniejsze, w imię tego trzeba znieść wszystko wedle przekonania, że *dzieci powinny mieć ojca, lepszy taki ojciec niż żaden*. Wątpliwe jednak jest przeświadczenie, że dobro dziecka jest zależne od tkwienia w związku przemocowym. Analiza przypadków wykazała bowiem, że dzieci wychowujące się w rodzinach, w których jest przemoc, nawet jeśli nie są bezpośrednio bite, upokarzane, wykorzystywane, zaniedbywane i molestowane, a pozostają jedynie w roli obserwatora, równocześnie są osobami doznającymi przemocy.
- Może kiedyś zrozumie (sprawca) i przestanie, zgodnie z przekonaniem, że *wszystko przez to picie, poza tym – to dobry mąż i ojciec, przestanie pić, wszystko będzie dobrze, prawdziwa miłość powinna wszystko wybaczyć, może się ocknie i zrozumie – to taki dobry człowiek*. Niestety, jak pokazuje praktyka, przemoc nie skończy się sama ani nawet wskutek terapii odwykowej. W świetle badań alkohol jest z jednej strony wyzwalaczem, z drugiej usprawiedliwaczem przemocy, to ważny czynnik ryzyka, nie jest jednak przyczyną przemocy. Przekonanie o tym, że kiedyś będzie dobrze, bo to w gruncie rzeczy dobry człowiek, wynika też prawdopodobnie z dwóch przyczyn: po pierwsze z tego, że ofiara pamięta, jak było na początku w ich związku, gdy przemoc nie było lub była mało dolegliwa, po drugie – z fazy miodowego miesiąca.
- Kobieta nie poradzi sobie bez mężczyzny, np. wedle powiedzenia *niechby pił, niechby bił, byle by był*. To przekonanie jest nadal powszechne, szczególnie chętnie wykorzystywane przez sprawców, pomimo że w dzisiejszym świecie nie ma to adekwatnego przełożenia na rzeczywistość¹⁴.
- Ofiara sama jest sobie winna, np. *widocznie go sprowokowała, pewnie jest masochistką, skoro go nie opuszcza – musi lubić być bita, starałem się, ale ona nie dała mi wyjścia*. Wokół winy i odpowiedzialności za przemoc narosło wiele nieprawdziwych przekonań i mitów. Choć może się to wydawać irracjonalne, bardzo często to ofiara jest obwiniana za to, co ją spotkało. Przekonany o tym jest sprawca, który czuje się wręcz „zmuszony” przez zachowanie ofiary do zastosowania przemocy. *Prosił, tłumaczył, przekonywał, groził*, a ona nie chciała się podporządkować, więc *musiał* użyć siły. Dla sprawcy stanowi to całkiem wiarygodne usprawiedliwienie i zdejmuje z niego odpowiedzialność. *Sama była sobie winna*. Przekonana o tym często bywa osoba poszkodowana: *odezwałam się, a on był zmęczony po pracy, za mało się starałam, nie potrafię mu dogodzić, źle się zachowywałam, co zrobiłam źle?* – to tylko kilka przykładów pojawiających się uzasadnień. W tym przekonaniu ofiara jest utwierdzana nie tylko przez sprawcę, ale także przez osoby trzecie. Przekonani bywają świadkowie i przedstawiciele służb: *po co tam poszła, musiała go sprowokować, skoro nie opuszcza go, to musi być krzywdzona, musi być jędzą, skoro ją pobił*. W przypadku osób trzecich przekonanie to wpływa najczęściej z niezrozumienia złożoności zjawiska.

Powyższe mity i stereotypy zaprzeczają istnieniu zjawiska przemocy w rodzinie, wpływają na zmniejszenie jego skali. Ważna jest tutaj edukacja społeczna nie tylko wśród społeczeństwa, ale także wśród specjalistów, którzy stykają się z przemocą w rodzinie bezpośrednio¹⁵. Należy podkreślić, że w wielu miejscach w literaturze zaznacza się, że *Alkohol nie jest przyczyną przemocy. Przyczyną przemocy są agresywne zachowania sprawcy*¹⁶

¹⁴ www.niebieskalinia.pl

¹⁵ Woźnica A., „Przemoc wobec kobiet w rodzinie”, Warszawa 2007.

¹⁶ Nadużywanie alkoholu a problem przemocy domowej, PARPA, <https://www.parpa.pl/phocadownloadpap/Przeciwdzialanie/Naduzywanie%20alkoholu%20a%20problem%20przemocy%20domowej%20-%20broshura.pdf>

7. Rola dyskryminacji wielokrotnej, krzyżowej i przez asocjację w doświadczaniu przemocy w rodzinie oraz otrzymania pomocy

Dyskryminacja krzyżowa i dyskryminacja przez asocjację nie zostały zdefiniowane w polskim prawie, lecz w przepisach Unii Europejskiej i orzecznictwie. Pośrednio istnienie dyskryminacji wielokrotnej i krzyżowej zakładają dyrektywy Unii Europejskiej 2000/43/WE i 2000/78/WE, uznając, że różne charakterystyki (cechy) będące przyczynami dyskryminacji mogą się krzyżować. Dyskryminacja wielokrotna występuje wtedy, gdy ktoś doświadcza dyskryminacji z więcej niż jednego powodu, będąc gorzej traktowanym (traktowaną) ze względu na więcej niż jedną przesłankę w tym samym czasie, ale w różnych sytuacjach. Na przykład starszy mężczyzna może być dyskryminowany jako osoba starsza w dostępie do usług medycznych, ale jako mężczyzna w dostępie do pomocy związanej z przemocą w rodzinie. Z dyskryminacją krzyżową mamy do czynienia, gdy kilka przesłanek prowadzi do nierównego traktowania w tej samej sytuacji. Na przykład osoba głucha może mieć ograniczony dostęp do systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a jednocześnie może być bita przez ojca ze względu na swoją homoseksualną orientację.

Przejawem bezprawnego nierównego traktowania jest także sytuacja opisana poniżej. Jeśli osoba jest źle (gorzej) traktowana nie tylko ze względu na przykład na swoją niepełnosprawność, ale także niepełnosprawność innej osoby, z którą jest bezpośrednio powiązana, to jest to również dyskryminacja. Taka dyskryminacja jest nazywana dyskryminacją przez asocjację albo dyskryminacją przeniesioną. Innymi słowy, nierówne traktowanie nie dotyczy bezpośrednio osoby posiadającej daną cechę, lecz zostaje przeniesione na osobę z nią związaną. Przykładem może być odmowa pomocy przez urząd kobiecie, której partnerem jest osoba pełniąca funkcje publiczne, ze względu na ryzyko posądzenia o zaangażowanie polityczne. W takiej sytuacji więź z osobą realizującą swoje prawa publiczne może stanowić podstawę dyskryminującego traktowania. Podobnie ma się rzecz w wypadku osób, które nie są bezpośrednimi nosicielami cech prawnie chronionych, w sytuacji tak zwanego błędnego przypisania cechy prawnie chronionej¹⁷.

II. SKALA ZJAWISKA PRZEMOCY– DANE LICZBOWE

1. Dane wyjściowe na temat rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie w świetle danych ogólnopolskich

Trudno jednoznacznie określić skalę zjawiska przemocy w rodzinie. Związane jest to przede wszystkim z wielością danych zbieranych przez różnorodne instytucje pośrednio i bezpośrednio analizujące przypadki stosowania przemocy, jak również z charakterem tych danych. Trudność w jednoznacznym

¹⁷ Kędziora K., Kubin. K., Wencel K., Wysieńska K., „Inspirator równościowy”, Instytut Spraw Publicznych 2012.

określeniu rozmiarów zjawiska związana jest także ze stosowaniem przez instytucje różnorodnych typologii i klasyfikacji zgromadzonych danych (np. podejrzenie przemocy i jej stwierdzenie, osoba skazana i uniewinniona, interwencje osobiste i telefoniczne, zgłoszenia anonimowe). Z całą pewnością przemoc domowa jest problemem złożonym, o którym trudno się rozmawia i który jeszcze trudniej badać. Mimo wielu kampanii mających oddziaływać na świadomość społeczeństwa, debat i dyskusji poświęconych temu zjawisku przemoc domowa nadal często traktowana jest jako sprawa wstydliva, skrywana we własnych czterech ścianach. Szczególnie trudno dotrzeć specjalistom do dzieci, zwłaszcza tych najmniejszych ofiar przemocy domowej, ponieważ one same nie zgłaszają się na policję, nie zadzwonią na infolinię dla ofiar przemocy, a jeśli ponadto nie chodzą do żłobka czy przedszkola, to dramat dziecka może bardzo długo rozgrywać się w domu. Wyjściowymi danymi na temat rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie w skali naszego kraju mogą być dane opracowane przez Komendę Główną Policji oraz Centrum Badania Opinii Publicznej.

1) Komenda Główna Policji

Na podstawie danych statystycznych zgromadzonych przez Komendę Główną Policji można stwierdzić, że **ofiarami przemocy w rodzinie** są najczęściej kobiety, które w 2020 r. stanowiły około 73% wszystkich osób doświadczających przemocy domowej, oraz dzieci, które z kolei stanowiły około 14% ogólnej liczby osób doświadczających przemocy w rodzinie.

Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie, wg procedury „Niebieskiej Karty”			
Lata	2018	2019	2020
Liczba ofiar przemocy domowej ogółem	88 133	88 032	85 575
w tym: kobiety	65 057	65 195	62 866
w tym: mężczyźni	10 672	10 676	10 922
w tym: małoletni	12 404	12 161	11 787

Tabela 1. Liczba ofiar przemocy domowej – dane z Komendy Głównej Policji z okresu 2018-2020 r.

Głównymi **sprawcami przemocy w rodzinie** są mężczyźni, którzy według danych z roku 2020 stanowią około 90% wszystkich sprawców przemocy domowej. Jak wskazują dane z lat 2018–2020 pochodzące z procedury „Niebieskiej Karty”, odsetek kobiet sprawców przemocy wzrasta. W roku 2020 kształtował się już na poziomie 9%, natomiast w roku 2018 wynosił 8%. Warto w tym miejscu wskazać, iż sytuacje, w których sprawcą przemocy jest osoba nieletnia, według statystyk są rzadkością: odnotowano 353 przypadki w 2020 r., co stanowiło około 0,5% ogólnej liczby sprawców.

Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wg procedury „Niebieskiej Karty”			
Lata	2018	2019	2020
Liczba sprawców przemocy domowej ogółem	73 654	74 910	73 228
w tym: kobiety	6 045	6 448	6 677
w tym: mężczyźni	67 306	68 148	66 198
w tym: nieletni	303	314	353

Tabela 2. Liczba sprawców przemocy domowej – dane z Komendy Głównej Policji z okresu 2018-2020 r.

W 2020 r. około 46,5% wszystkich sprawców przemocy domowej dokonywało tych aktów pod wpływem alkoholu, co sugeruje, że przemoc w rodzinie jest powiązana z występowaniem problemu alkoholowego. Warto w tym miejscu podkreślić, że w świetle danych zgromadzonych w latach 2018-2020 można zaobserwować tendencję do zmniejszania się liczby sprawców przemocy domowej będących pod wpływem alkoholu w stosunku do ogólnej liczby sprawców, ponieważ rośnie udział innych substancji psychoaktywnych i uzależniających, jak dopalacze czy narkotyki.

Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie pod wpływem alkoholu wg procedury „Niebieskiej Karty”			
Lata	2018	2019	2020
Liczba sprawców przemocy domowej będących pod wpływem alkoholu ogółem	43 182	42 583	39 798
– kobiety	1 903	2 126	1 986
– mężczyźni	41 257	40 435	37 781
– nieletni	22	22	31

Tabela 3. Liczba sprawców przemocy domowej będących pod wpływem alkoholu – dane z Komendy Głównej Policji z okresu 2018-2020 r.

Na podstawie sprawozdań statystycznych¹⁸ Komendy Głównej Policji z realizacji procedury „Niebieskiej Karty” (www.statystyka.policja.pl) i przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że w 2020 roku w stosunku do roku bazowego 2018 spadła liczba sporządzonych przez policję formularzy „Niebieska Karta – A” o 552. Liczba sporządzonych przez policję formularzy wszczynających procedurę oscyluje na przestrzeni lat 2018–2020 na podobnym poziomie około 60 tysięcy. Podobnie wygląda sytuacja z formularzami dotyczącymi kolejnych przypadków w trakcie procedury. W roku 2018 – 13 324 przypadki, w 2019 r. – 13 237, a w 2020 r. – 12 900 przypadków.

Dane za rok		2018	2019	2020
Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”		73 153	74 313	72 601
w tym	wszczynających procedurę	59 829	61 076	59 701
	dotyczących kolejnych przypadków w trakcie procedury	13 324	13 237	12 900

Tabela 4. Dane statystyczne Komendy Głównej Policji 2018-2020¹⁹

2) Przemoc rówieśnicza w kontekście badań ogólnopolskich

Zwracając uwagę na przemoc rówieśniczą, nie możemy pominąć statystyk związanych z przestępczością wśród dzieci i młodzieży. W 2019 roku na terenie całego kraju policjanci stwierdzili 822 873 przestępstwa oraz ujawnili 338 604 podejrzanych, wśród których było 10 365 nieletnich sprawców czynów karalnych,

¹⁸ Od 2012 roku zmienił się system rejestracji statystycznej w związku z przemocą domową, stąd też inna forma prezentacji danych. Poniższe tabele dotyczą działań podjętych w procedurze „Niebieskiej Karty” wyłącznie przez policję (bez danych z działalności innych upoważnionych do zwalczania przemocy domowej podmiotów pozapolicyjnych).

¹⁹ Analiza danych KGP 2018-2020 na podstawie sprawozdań – źródło: www.statystyka.policja.pl.

którym udowodniono popełnienie 24 119 przestępstw²⁰. Nieletni stanowili 3,06% wszystkich ustalonych przez policję podejrzanych sprawców tych czynów.

Odrębna statystyka dotyczy liczby przestępstw stwierdzonych w szkole i innych placówkach oświatowych. „W odczuciu samych uczniów i uczennic teren szkoły oraz boisko szkolne, szczególnie w przypadku gimnazjów, znajdują się w czołówce najmniej bezpiecznych miejsc dla nastolatków. Co prawda najbardziej brutalne akty agresji fizycznej – z użyciem narzędzi i broni oraz przemoc seksualna – zdarzają się częściej poza murami szkoły, ale jedna trzecia wszystkich odnotowanych przez policję czynów karalnych popełnionych przez nieletnich ma miejsce w szkole lub internacie”²¹.

Z danych statystycznych wynika, że w 2019 roku na terenie placówek oświatowych i wychowawczych stwierdzono ogółem 6854 przestępstwa (w 2018 roku 7613).

W 2019 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, najczęstszym popełnianym przestępstwem była kradzież rzeczy. Niepokojący jest wzrost liczby gwałtów na przestrzeni lat – w 2014 r. stwierdzono 11 przestępstw tego rodzaju, natomiast w 2019 r. – 24.

Liczba przestępstw stwierdzonych w wybranych latach w szkole i innych placówkach oświatowych według rodzajów przestępstw

Kategorie przestępstw	2014	2015	2018	2019
Kradzież rzeczy	1880	1572	1166	1091
Wymuszenie rozbójnicze	1065	515	438	398
Udział w bójce lub pobiciu	383	277	173	141
Zgwałcenie	11	26	27	24

Tabela 5. Opracowanie własne na podstawie „Informacji dotyczących stanu zagrożeń przestępstwem nieletnich w Polsce...” przygotowanych przez Biuro Prewencji KGP

3) Przemoc wobec osób starszych w świetle badań ogólnopolskich

Kolejnym problemem społecznym jest przemoc wobec osób starszych. Zjawisko to jest konsekwencją m.in. obniżenia pozycji życiowej seniora, pojawiających się dysfunkcji organizmu czy braku siły. Dostrzeżono ten problem w ogólnopolskich badaniach POLSENIOR²². Badacze wskazali, że zaniedbywanie przez rodzinę może też mieć cechy przemocy. W północno-zachodnim regionie, do którego zaliczono Poznań, zaniedbanie przez rodzinę wskazało 3,7% badanych, we wschodnich województwach było to 14,6%. Osoby starsze jako formy przemocy wymieniali: wyganianie z mieszkania, ograniczanie dostępu do lekarza, ograniczanie wolności, zastraszanie, szantażowanie, znieważanie, wyzwiska, zabieranie pieniędzy, bicie, kopanie, popychanie, szturchanie, wymuszanie zachowań seksualnych, zabieranie własności. Doświadczanie przemocy w ostatnich trzech latach zgłosiło w tych badaniach 2,78% mieszkańców dużych miast.

²⁰ Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2019 roku, Biuro Prewencji KGP Wydział Prewencji, s. 2.

²¹ Chmura-Rutkowska I., dz. cyt., s. 81.

²² Halicka M., Halicki J., Lange A., „Przemoc w stosunku do osób starszych”, Raport z badań, 2020.

2. Dane dotyczące zarejestrowanych ofiar i sprawców przemocy w instytucjach prowadzących systematyczną dokumentację w Poznaniu

Od przemocy nie są wolne również poznańskie rodziny. Jednakże trudno określić jednoznacznie skalę zjawiska przemocy w rodzinie nie tylko na poziomie ogólnopolskim, ale także lokalnym, czyli w Poznaniu. Zdecydowanie najpoważniejszą trudnością w diagnozowaniu wielkości zjawiska przemocy w rodzinie jest uzyskanie wiarygodnych, rzeczywistych danych charakteryzujących jej rozmiary. Nadal wiele przypadków przemocy w rodzinie nie jest zgłaszanych, głównie z powodu strachu, wstydu, braku wiary w skuteczność prawa i obowiązujących procedur, braku sprawnego systemu wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie, jak również z powodu nie zawsze prawidłowego funkcjonowania instytucji odpowiedzialnych za ściganie i karanie (policji, sądu, prokuratury). Jeśli osoby doświadczające przemocy domowej decydują się na jej ujawnienie, a także rodzaju i skutków doznanej przemocy, mogą przeważnie oceniać swoją sytuację jedynie subiektywnie, to znaczy minimalizować lub wyolbrzymiać problem. W tej sytuacji znacznie łatwiejsze wydaje się zidentyfikowanie ogólnej skali tego zjawiska w Poznaniu. Należy zaznaczyć, iż poniżej zaprezentowane statystyki dotyczące przemocy w rodzinie nie przedstawiają całego obrazu wyżej wymienionego problemu społecznego w mieście. Niekiedy dane obejmują osoby spoza Poznania, które zgłaszają się po pomoc do poznańskich podmiotów działających w tym zakresie. Poniżej przedstawiono skalę tego zjawiska w ujęciu lokalnym – na obszarze Poznania – mając jednak na uwadze niemożności systemowego porównania danych dotyczących osób uwikłanych w przemoc (osoby korzystające ze wsparcia mogą się powielać w statystykach różnych instytucji/organizacji działających na ich rzecz).

1) Komenda Miejska Policji w Poznaniu

Dane z 2020 r. dostarczone przez Komendę Miejską Policji w Poznaniu (z podległych jej komisariatów) wykazują, że wśród 1262 osób będących ofiarami przemocy w rodzinie największą grupę (73,6%) stanowiły kobiety (929 osób – 73,6%), następnie dzieci (182 dzieci – 14,4%), w dalszej kolejności mężczyźni (151 osób – 12%).

Realizując miejski program przeciwdziałania przemocy w rodzinie, nadmienić należy, że w 2011 roku zasadniczej zmianie uległa procedura „Niebieskiej Karty”, która przełożyła się między innymi na zmiany w zakresie gromadzenia danych statystycznych oraz form jej realizacji. Zgodnie z wprowadzonymi nowelizacjami podstawowym gospodarzem procedury „Niebieskiej Karty” został Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Ponadto możliwość wszczęcia procedury otrzymali, poza policją, także pracownicy socjalni, przedstawiciele służby zdrowia i gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz oświaty.

W strukturze Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu znajduje się obecnie sześć komisariatów, tj. Grunwald, Jeżyce, Północ, Nowe Miasto, Stare Miasto, Wilda. Procedura „Niebieskiej Karty” realizowana jest przez wszystkich funkcjonariuszy.

Na podstawie danych statystycznych gromadzonych przez Komendę Miejską Policji w Poznaniu w Systemie Elektronicznej Sprawozdawczości Policji, w ramach procedury „Niebieskiej Karty” na terenie Poznania, analizie można poddać dane odnoszące się do następujących obszarów:

- liczby wszczętych procedur „Niebieskiej Karty” przez policję,
- liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą,
- liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc,
- liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie pod wpływem alkoholu,
- liczby zatrzymanych osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc.

Liczba wszczętych procedur „Niebieskiej Karty” przez policję w Poznaniu w latach 2018-2020 co roku się zwiększała. W 2020 roku odnotowano, że procedurę wszczęto o 141 razy więcej w stosunku do roku 2018. Prowadzona statystyka pozwala na dodatkowy podział w zakresie liczby procedur wszczętych po raz pierwszy w danej rodzinie oraz procedur wszczętych po raz kolejny. W większości przypadków są to procedury wszczynane po raz pierwszy.

Liczba wszczętych procedur „Niebieskiej Karty” przez policję na terenie Poznania			
Lata	2018	2019	2020
Liczba ogółem	962	989	1103
Liczba formularzy wszczynających procedurę	866	890	947
Liczba formularzy dotyczących kolejnych przypadków	96	99	156

Tabela 6. Liczba wszczętych procedur „Niebieskiej Karty” przez policję na terenie Poznania w latach 2018–2020 – dane na podstawie sprawozdania z realizacji „Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020”

Zgodnie z danymi statystycznymi osoby, wobec których istnieje podejrzenie, że zostały dotknięte przemocą, w większości stanowią kobiety (73,6%). Ponadto na przełomie lat 2018–2020 zauważalny jest wzrost liczby takich osób, co zostało odnotowane w odniesieniu do kobiet, mężczyzn, a także małoletnich.

Natomiast z analizy danych ilościowych gromadzonych zgodnie z procedurą „Niebieskiej Karty” wynika, że z roku na rok w Poznaniu obserwuje się wzrost liczby mężczyzn, którzy stali się osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie. W roku 2020 obserwuje się znaczny wzrost osób dotkniętych przemocą – 251 osób więcej niż w roku 2018. Spowodowane było to w dużej mierze sytuacją epidemiczną w Polsce.

Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą			
Lata	2018	2019	2020
Liczba ogółem	1011	1030	1262
w tym: kobiety	772	758	929
w tym: mężczyźni	137	148	151
w tym: małoletni	102	124	182

Tabela 7. Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą, na terenie Poznania w latach 2018–2020 – dane na podstawie sprawozdania z realizacji „Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020”

Głównie osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, są mężczyźni, którzy według danych w ciągu lat 2012-2016 stanowili od 90,2% w 2012 r. do 83% w 2016 r. wszystkich sprawców. Zgodnie z danymi należy podkreślić, że na przełomie wskazanych 5 lat zauważa się wzrost udziału kobiet (o 92 kobiety, tj. 34 – 2012 r., 126 – 2016 r.) jako osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, natomiast osoby nieletnie stanowią niewielki odsetek wśród tych osób²³.

Na podstawie nowych uregulowań od 30 listopada 2020 r. do 31 grudnia 2020 r. wydano 7 nakazów natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia oraz zakazów wspólnego zajmowania mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, z czego:

- 1 nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia;
- 1 zakaz zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia;
- 5 nakazów natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakazów wspólnego zajmowania mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia.

Liczba nakazów natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazów wspólnego zajmowania mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia w okresie 30.11.2020 r. – 31.12.2020 r.	
	Liczba osób objęta procedurą
NAKAZ	1
ZAKAZ	1
NAKAZ I ZAKAZ	5
SUMA	7

Tabela 8. Liczba nakazów natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazów wspólnego zajmowania mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia w okresie 30.11.2020 r. – 31.12.2020 r.; źródło: <https://statystyka.policja.pl>

2) Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Poznaniu

Według sprawozdania Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Poznaniu odnotowano wystąpienie i zdiagnozowanie problemu przemocy w rodzinie u 4346 osób. Niewątpliwie zauważamy, iż w roku 2020 nastąpił znaczny wzrost liczby osób doświadczających przemocy domowej. Spowodowane było to nadzwyczajną sytuacją epidemiczną w Polsce.

Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą			
Lata	2018	2019	2020
Liczba ogółem	1926	1917	4346
w tym: kobiety	1238	1216	1560

Tabela 9. Liczba osób w doświadczających przemocy – dane MOPR w Poznaniu z 2018–2020 r.

²³ Analiza danych KGP 2012–2016 na podstawie sprawozdań – źródło: www.statystyka.policja.pl.

Według danych zawartych w sprawozdaniu, dotyczących występowania przemocy w rodzinie na podstawie prowadzenia procedury „Niebieskiej Karty” nastąpił niewielki wzrost skali tego zjawiska na przełomie lat 2018–2020.

ROK	2018	2019	2020
liczba prowadzonych procedur „Niebieskiej Karty”	1496	1557	1623
procedura „Niebieskiej Karty” wszczęta w danym roku kalendarzowym	918	1033	1055
procedura „Niebieskiej Karty” wszczęta w roku poprzednim	578	524	568

Tabela 10. Dane MOPR w Poznaniu z 2018–2020 r.

3) Miejskie Centrum Interwencji Kryzysowej

W ramach działań Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w 2020 roku objęto pomocą 51 ofiary przemocy w rodzinie (którym udzielono schronienia oraz kompleksowej pomocy). W Punkcie Interwencji Kryzysowej odnotowano 735 zgłoszeń (również osób spoza Poznania). Do Hotelu Interwencji Kryzysowej skierowano 2 osoby wymagające schronienia i terapii.

Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie dysponuje 20 miejscami, zapewnia wsparcie w zakresie potrzeb bytowych oraz w zakresie interwencyjnym i terapeutyczno-wspomagającym. Natomiast Hostel Interwencji Kryzysowej również przeznaczony dla osób doświadczających przemocy w rodzinie jako miejsce schronienia i pomocy dysponuje 25 miejscami. Punkt Interwencji Kryzysowej działa całodobowo we wszystkie dni tygodnia, dzięki czemu osoby doświadczające przemocy mogą uzyskać pomoc ambulatoryjną.

Zapewnienie kompleksowej pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy, które są zmuszone do opuszczenia dotychczasowego miejsca zamieszkania			
Rodzaj udzielonego wsparcia	2018	2019	2020
Liczba osób korzystających z pobytu w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie	70	82	51
Liczba osób korzystających z pomocy w Punkcie Interwencji Kryzysowej	664	664	735
Liczba osób korzystających z pobytu/pomocy w Hostelu Interwencji Kryzysowej	1	2	2
Liczba osób korzystających z całodobowej Niebieskiej Linii	73	88	70

Tabela 11. Zapewnienie kompleksowej pomocy i wsparcia przez Miejskie Centrum Interwencji Kryzysowej osobom doznającym przemocy, które są zmuszone do opuszczenia dotychczasowego miejsca zamieszkania, w latach 2018–2020

3. Realizacja działań w zakresie przemocy w rodzinie

3.1. Działania wobec ofiar przemocy

Obecnie od pracowników różnych grup zawodowych (m.in. policji, pomocy społecznej, sądów, służby zdrowia, organizacji pozarządowych) wymaga się podejmowania kompleksowych działań skierowanych do ofiar przemocy w rodzinie. Takie działania mają na celu umożliwienie pojedynczym osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie same pokonać, a także zapobieganie tego rodzaju sytuacjom.

1) Komenda Miejska Policji w Policji

Działania podejmowane przez policję w obszarze ochrony ofiar przemocy domowej, zgodnie z obowiązującym prawem, polegają na interwencji w miejscu zamieszkania rodziny, sporządzeniu dokładnego opisu zdarzenia (notatki urzędowej), zatrzymaniu sprawców przemocy domowej stwarzających w sposób oczywisty zagrożenie dla życia bądź zdrowia ofiar (a także ich mienia) oraz na udzieleniu informacji ofiarom o możliwości uzyskania pomocy, jak również na współpracy z innymi instytucjami wspierającymi osoby pokrzywdzone.

Funkcjonariusze Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu, realizując zadania wynikające z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, rozpowszechniają informacje o instytucjach pomocowych m.in. poprzez druki „Niebieskiej Karty – B” (pouczenia dla osoby pokrzywdzonej) oraz broszury informacyjne przekazane przez instytucje samorządu terytorialnego.

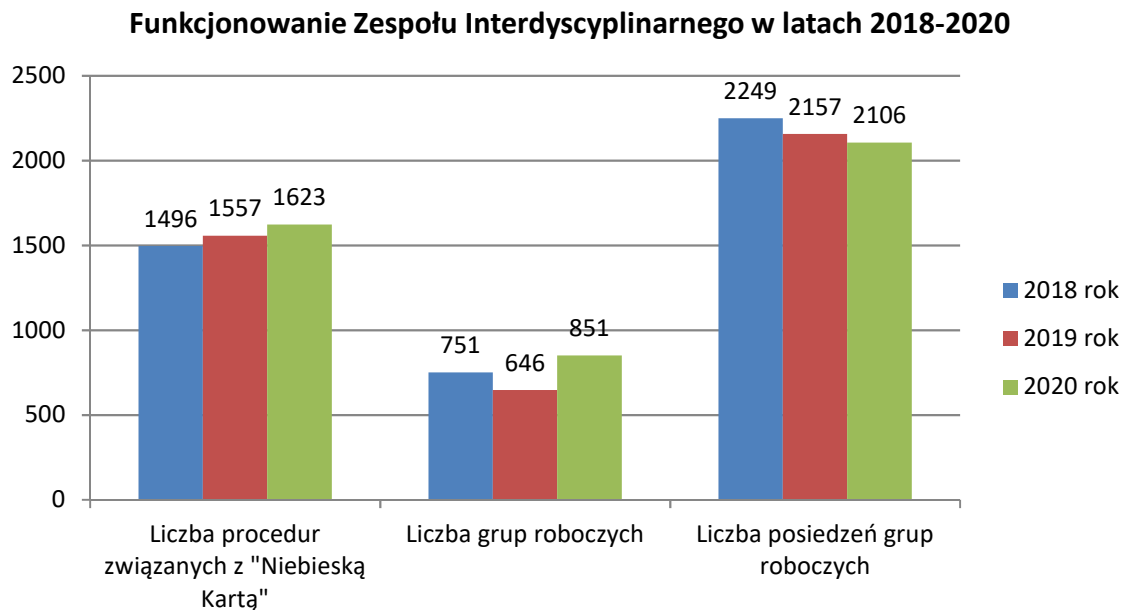
Funkcjonariusze Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu także poprzez liczne działania profilaktyczne rozpowszechniają materiały informacyjno-edukacyjne odnoszące się do zagadnień przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Działania mają na celu przede wszystkim zwiększenie świadomości społecznej, w tym w zakresie procedur związanych z przemocą. Wszelkie informacje o jednostkach pomocowych są na bieżąco przekazywane funkcjonariuszom bezpośredniego kontaktu z osobami dotkniętymi przemocą oraz poprzez wszelkiego rodzaju kampanie informacyjne, a także współpracę z organizacjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy.

2) Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie

Realizacją zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zajmują się Zespół Interdyscyplinarny oraz grupy robocze.

Mają one na celu omówienie dotychczasowych działań podejmowanych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wprowadzanie nowych inicjatyw, które usprawnią realizację założeń wynikających z ustawy. Grupy robocze powoływane są w celu rozwiązywania problemów związanych z występowaniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach, dlatego liczba ich posiedzeń uzależniona jest od potrzeb. W latach 2018–2020 przedstawiają się one następująco:

- w 2020 roku zwołano 2106 posiedzeń grupy roboczej oraz 39 razy Zespół Interdyscyplinarny;
- w 2019 roku zwołano 2157 posiedzeń grupy roboczej oraz 156 razy Zespół Interdyscyplinarny;
- w 2018 roku zwołano 2249 posiedzeń grupy roboczej oraz 7 razy Zespół Interdyscyplinarny.

Wykres 1. Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Poznaniu

3) Miejskie Centrum Interwencji Kryzysowej

Miejskie Centrum Interwencji Kryzysowej jest placówką zapewniającą bezpłatną i całodobową pomoc psychologiczną, pedagogiczną, prawną i socjalną osobom oraz rodzinom będącym w stanie kryzysu. Zadania te realizowane są przez Punkt Interwencji Kryzysowej, Hostel Interwencji Kryzysowej, Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, Hostel dla Osób Uzależnionych „Drugi Dom” i Mieszkania Integracji Środowiskowej.

Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie działa od 1 kwietnia 2007 r. i został utworzony dla 20 osób. Przeznaczony jest do krótkotrwałego schronienia osób doznających przemocy fizycznej, psychicznej lub seksualnej. Oferuje warunki do odbudowania poczucia bezpieczeństwa, poczucia własnej wartości oraz wzmacnia podjęte próby reorganizacji życia. Ośrodek realizuje indywidualny program wsparcia poprzez udzielanie pomocy psychologicznej, pedagogicznej, socjalnej oraz poradnictwa prawnego, prowadzenie grup wsparcia, opracowanie diagnozy problemu i indywidualnego planu pomocy, prowadzenie terapii indywidualnej ukierunkowanej na wsparcie i konsultacje wychowawcze.

Pracownicy Specjalistycznego Ośrodka obsługują telefon „Niebieska Linia”. Jest to poznański telefon działający 24 godziny we wszystkie dni tygodnia. Telefon przeznaczony jest dla: osób doznających przemocy w rodzinie, osób stosujących przemoc wobec bliskich, świadków przemocy domowej. Zadania telefonu „Niebieska Linia” to:

- informowanie o lokalnych instytucjach przeznaczonych dla osób mających kontakt z przemocą domową,
- motywowanie do podejmowania działań mających na celu przerwanie przemocy,
- udzielanie wsparcia osobom dzwoniącym,
- edukacja w zakresie zjawiska przemocy wobec dorosłych i dzieci.

W ramach **Punktu Interwencji Kryzysowej** w 2020 roku udzielono ofiarom przemocy 735 specjalistycznych porad w systemie całodobowym.

Z kolei w **Hostelu Interwencji Kryzysowej** udzielono schronienia i terapii 2 osobom będącym ofiarami przemocy.

4) Centrum Wspierania Rodzin „Swoboda”

Centrum Wspierania Rodzin „Swoboda” jest jednostką Miasta realizującą zadania m.in. w zakresie upowszechniania informacji na temat przemocy w rodzinie, czynników zagrożenia oraz możliwości ochrony przed przemocą, alternatywnych form rozwiązywania sporów i konfliktów oraz wspierania rodziny w jej funkcjach opiekuńczo-wychowawczych.

CWR „Swoboda” było koalicjantem Fundacji „Po Drugie” i włączyło się w kampanię „19 dni przeciwko przemocy i krzywdzeniu dzieci i młodzieży”. W ramach kampanii stworzono, przy czynnym udziale rodzin zastępczych, dwa opowiadania terapeutyczne nt. przemocy rówieśniczej w Internecie oraz w szkole. Opowiadania zostały wydrukowane i przekazane wszystkim rodzinom zastępczym współpracującym z koordynatorami z CWR „Swoboda” oraz opublikowane na stronie internetowej Centrum.

Tylko w 2020 roku w ramach zadań Centrum przeprowadzono:

- 27 sesji mediacyjnych (w ramach prowadzonych 7 spraw mediacyjnych),
- 15 warsztatów z zakresu podnoszenia kompetencji opiekuńczo-wychowawczych oraz rozwiązywania sporów i konfliktów rodzinnych. W warsztatach uczestniczyło łącznie 113 osób,
- 11 warsztatów psychoedukacyjnych dla dzieci i młodzieży. Tematyką warsztatów było m.in. wzmacnianie kompetencji społecznych, efektywnej współpracy, sposoby alternatywnego spędzania wolnego czasu,
- 354 warsztatów umiejętności wychowawczych dla rodziców, w których uczestniczyło 99 osób.

Ponadto w ramach CWR „Swoboda” udzielane było poradnictwo. Obecnie prowadzone są konsultacje dla rodziców oraz udzielane jest wsparcie rodzinom z problemami wychowawczymi.

5) Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Z każdym rokiem coraz częściej Komisja spotyka się z przypadkami przemocy domowej. Podczas rozmów stwierdzono przemoc wobec seniorów – starszych rodziców, dziadków. Przemoc dotyczy przede wszystkim najsłabsze osoby, które nie potrafią się obronić i w samotności znoszą cierpienie. Jednakże ofiary, nie radząc sobie już z sytuacją, podejmują ten bardzo ważny krok „wychodzenia z czterech ścian na zewnątrz” i szukają pomocy oraz ulgi w swoim cierpieniu. Tu pojawia się głównie bezradność żony, męża, ojca, matki wobec problemu alkoholowego bliskiej im osoby. Wynika to przede wszystkim z braku wiedzy i lęku przed konsekwencjami swojego działania, np. niewystępowanie o alimenty na rzecz dzieci, płacenie za pobyt w Centrum Redukcji Szkód i Wczesnej Interwencji, spłacanie zaciągniętych przez bliską osobę długów i przejmowanie na siebie całkowitych kosztów utrzymania domu (czynsz, energia, żywność). Takie postępowanie w rzeczywistości sprzyja nadużywaniu alkoholu, prowadząc do rozwoju choroby, a nie pomaga w trzeźwieniu. To sprawia, że osobom uzależnionym, niezmotywowanym do leczenia, trudno jest przestać pić. Zdarza się, że nawet po uzyskaniu informacji o możliwościach otrzymania pomocy kobiety/mężczyźni nie podejmują proponowanych im działań. Wycofywanie przez żony pozwów sądowych

o znęcanie się nad rodziną następuje w obawie przed utratą partnera, nasileniem się agresji, utratą dochodów pieniężnych. Rezygnowanie z interwencji policji podczas awantury, przejmowanie obowiązków domowych, karmienie – to tylko niektóre działania podejmowane przez najbliższych. W tej sytuacji ogromna rola spoczywa na członkach Komisji, którzy starają się dotrzeć do tych osób, zmotywować je do konkretnych działań i zmiany swojego zachowania, tak aby zaczęły żyć swoim życiem, a nie życiem osoby uzależnionej od alkoholu. Pomóc mogą w tym terapeuci z poradni leczenia uzależnień, ale niekiedy wystarcza szczerza rozmowa z członkiem Komisji. Członkowie Komisji w ramach powierzonych im zadań kontynuują działalność informacyjną i podejmują różne inicjatywy na rzecz profilaktyki i przeciwdziałania alkoholizmowi. Przekazują informacje o możliwości podjęcia leczenia, uczestniczenia w grupach dla osób współuzależnionych, Dorosłych Dzieci Alkoholików oraz dzieci i młodzieży. Udzielają porad rodzinom o konieczności nawiązania i utrzymywania kontaktu z kuratorem sądowym, który został wskazany przez sąd na czas poddania się obowiązkowi leczenia przez osobę uzależnioną. Udzielają również porad o możliwości korzystania z pomocy innych profesjonalnych instytucji takich jak: MOPR, policja, prokuratura oraz organizacje pozarządowe. Z rodzinami osób uzależnionych od alkoholu dzielą się swoją specjalistyczną wiedzą psychologiczno-pedagogiczną z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W trakcie spotkań, rozmów, festynów rozdają różnorodne materiały edukacyjne (ulotki, broszury, opracowania z wybranych zagadnień, wykorzystując materiały zakupione z Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych).

6) Inne specjalistyczne placówki świadczące usługi pomocowe dla ofiar przemocy

Fundacja PCPS – Poznańskie Centrum Profilaktyki Społecznej

Fundacja prowadzi działalność informacyjno-konsultacyjną oraz oferuje wsparcie psychologiczno-terapeutyczne osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

W strukturze fundacji funkcjonuje Punkt Informacyjno-Konsultacyjny PCPS, w którym pracownicy pierwszego kontaktu – specjaliści ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie – bezpośrednio, telefonicznie lub elektronicznie udzielają informacji na temat dostępnych form pomocy na terenie Poznania w przypadkach podejrzenia lub stwierdzenia przemocy w rodzinie, a także działań poszczególnych służb, instytucji i organizacji tworzących lokalny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie, procedury „Niebieskiej Karty” oraz udzielają konsultacji osobom zgłaszającym się z konkretnymi problemami. Punkt Informacyjno-Konsultacyjny pełni również funkcję organizacyjno-techniczną w zakresie obsługi realizowanych przez fundację całorocznych programów wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie. To właśnie tutaj osoby potrzebujące wsparcia mogą umówić się na konsultację specjalistyczną, psychologiczną lub terapeutyczną, a następnie rozpocząć pracę własną w wybranym programie wsparcia ukierunkowanym na rozwiązanie trudności. W stałej ofercie fundacji znajduje się krótkoterminowa terapia skoncentrowana na rozwiązaniach (TSR) oraz terapia traumy realizowana metodą SE (Somatic Experiencing), tj. terapia odwrażliwiania za pomocą doznań somatycznych, a także metodą EMDR (Eye Movement Desensitization and Reprocessing), czyli bilateralna stymulacja mózgu pozwalająca na łączenie wrażeń fizycznych z uczuciami i konkretnymi wspomnieniami.

Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka

Stowarzyszenie zajmuje się ochroną praw i interesów dziecka poprzez budowanie lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny oraz przeciwdziałanie krzywdzeniu dzieci i jego skutkom. Głównym celem TKOPD jest pomoc dziecku krzywdzonemu i jego rodzinie. Stowarzyszenie prowadzi poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne oraz prawne dla dzieci, młodzieży oraz ich rodzin i opiekunów. Oferta TKOPD adresowana jest do rodzin i w szerokim zakresie do dzieci – ofiar przemocy emocjonalnej, fizycznej i seksualnej oraz zaniedbań i niewłaściwej opieki. Działania pomocowe dla dzieci doświadczających przemocy i członków ich rodzin realizowane są przez zespół TKOPD w ramach ośrodków: Zespołu Informacyjno-Konsultacyjnego, Biura Prawnego, Specjalistycznego Ośrodka Pracy z Dzieckiem i Rodziną oraz Ośrodka Diagnoz i Opinii Sądowych.

Pracownicy Zespołu Informacyjno-Konsultacyjnego (pedagog i psycholog) udzielali porad indywidualnych, telefonicznych lub online osobom borykającym się z problemem alkoholizmu i przemocą domową oraz specjalistom zawodowo pracującym z dzieckiem i rodzicami.

Z kolei pracownicy Biura Prawnego udzielali porad i informacji w zakresie prawa karnego, cywilnego, rodzinnego oraz lokalowego, kontaktowali się z innymi instytucjami prowadzącymi sprawy danej rodziny, redagowali i przygotowywali pisma do sądów, prokuratury lub innych instytucji (np. ośrodków pomocy społecznej) oraz monitorowali właściwy tok procesów. W uzasadnionych przypadkach zaskarżali wyroki sądowe lub postanowienia prokuratorskie. Dyżury i konsultacje prawne organizowane były w godzinach popołudniowych, po wcześniejszym telefonicznym ustaleniu terminu.

Stowarzyszenie Pogotowie Społeczne

Pogotowie Społeczne realizuje programy interwencyjno-terapeutyczne dla ofiar przemocy, skierowane do osób doznających wszystkich rodzajów krzywdzenia (fizycznego, emocjonalnego, seksualnego oraz zaniedbania). Szczególną uwagę poświęca dzieciom i kobietom dotkniętym różnymi formami zachowań przemocowych z rodzin z problemem alkoholowym. Celem podejmowanych działań jest wielopłaszczyznowe wsparcie ofiar przemocy w rodzinie.

W latach 2018–2020 Stowarzyszenie Pogotowie Społeczne realizowało program interwencyjno-terapeutyczny i edukacyjny dla ofiar przemocy w rodzinie.

W ramach programu udzielane były:

- pomoc interwencyjna,
- schronienie dla ofiar przemocy w rodzinie oraz dzieci pozostających pod ich opieką,
- pomoc psychologiczna i medyczna w przypadku, gdy wymaga tego stan ofiary przemocy,
- indywidualne wsparcie terapeutyczne w formie regularnych indywidualnych spotkań ofiar przemocy z terapeutą,
- grupa wsparcia dla osób doznających przemocy – prowadzona przez pracownika socjalnego. Dzięki niej osoby objęte programem mają możliwość dzielenia się swoimi problemami, lękami. Kontakt z innymi osobami, które mają za sobą podobne przeżycia, pomaga pozbyć się uczestnikom poczucia wstydu i napiętnowania,
- indywidualne wsparcie psychologiczne – głównym celem tego działania jest objęcie pomocą osób dorosłych doznających przemocy domowej, ze szczególnym uwzględnieniem grupy kobiet,

i zabezpieczenie interesów dzieci. W zależności od indywidualnych potrzeb osoba zgłaszająca się po pomoc otrzymuje wsparcie informacyjne i edukacyjne prowadzone w postaci poradnictwa psychologicznego bądź konsultacji,

- indywidualne wsparcie socjalne – dotyczy przemocy fizycznej, psychicznej i seksualnej,
- warsztaty wzmacniania kompetencji wychowawczych,
- pomoc prawna w formie indywidualnego poradnictwa.

Fundacja „Dziecko w Centrum”

Celem Fundacji „Dziecko w Centrum” jest inicjowanie, prowadzenie oraz promowanie wszelkich działań na rzecz budowania świata przyjaznego dzieciom, w którym wszystkie dzieci otrzymują najlepsze z możliwych warunki startu życiowego, a ich bezpieczeństwo i dobro są najważniejsze, i gdzie mogą się rozwijać w zdrowiu, pokoju i poszanowaniu własnej godności. Działalność Fundacji jest przede wszystkim ukierunkowana na:

- wspieranie prawidłowego rozwoju psychicznego, fizycznego, poznawczego, społecznego i kulturalnego dzieci,
- ochronę praw i interesów dzieci, upowszechnianie wiedzy na ich temat oraz kształtowanie świadomości i zrozumienia dla praw dziecka,
- wzmacnianie środowiska rodzinnego i pozarodzinnego w tworzeniu optymalnych warunków dla wszechstronnego rozwoju dzieci,
- aktywne uczestniczenie we wszelkich formach pomocy i inicjatywach zmierzających do zapobiegania i przeciwdziałania zjawisku krzywdzenia dzieci oraz jego skutkom,
- wspieranie dzieci i rodzin wymagających szczególnej opieki i pomocy, pochodzących z grup wysokiego ryzyka, a także ze środowisk defaworyzowanych,
- podejmowanie działań profilaktyczno-edukacyjnych w celu zapobiegania wykluczeniu społecznemu dzieci i ich rodzin.

ZERO-PIĘĆ. Fundacja na rzecz zdrowia psychicznego małych dzieci

Fundacja rozpoczęła działalność w styczniu 2008 roku. Inspiracją do jej powołania było przekonanie założycielek o potrzebie stałego kierowania uwagi ogółu społeczeństwa, a w szczególności szerokich kręgów profesjonalistów, na problem znaczenia najwcześniejszych doświadczeń małego człowieka dla jego obecnego i dalszego rozwoju. Swymi działaniami Fundacja wspiera dzieci i ich opiekunów w budowaniu między nimi dobrych relacji, czyli takich, które umożliwiają najmłodszemu rozwój zgodny z ich naturalnym potencjałem, a rodzicom dają radość z uczestnictwa w tym procesie. Założycielom Fundacji bliska jest idea „interwencji prewencyjnej”, w myśl której wsparcie udzielane niemowlętom, małym dzieciom i ich rodzinom odpowiednio wcześnie może zapobiegać poważnym problemom w przyszłości.

3.2. Działania wobec sprawców przemocy

Działania zmierzające do przeciwdziałania przemocy w rodzinie są nakierowane również na pomoc osobie stosującej przemoc względem członków rodziny. W ramach strategii ukierunkowanych i zmierzających do zaprzestania przemocy realizowane są działania mające na celu wykrywanie przestępstw

i wykroczeń oraz ukaranie sprawców, podejmowane przez policję, prokuraturę i sądy, a także zmianę postaw i zachowań sprawców poprzez leczenie i programy korekcyjno-edukacyjne realizowane przez Miejską Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz organizacje pozarządowe. Zaangażowanie sprawcy przemocy w działania korekcyjno-edukacyjne wynika z osobistej decyzji podejmowanej w związku z kontaktem z instytucjami i organizacjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie lub ze skazaniem osoby za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, której sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując ją do uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznym lub korekcyjno-edukacyjnym.

1) Komenda Miejska Policji w Poznaniu

Działania chroniące ofiary przemocy domowej, podejmowane przez policję zgodnie z obowiązującym prawem, mają na celu wszczęcie postępowania przygotowawczego przeciwko sprawcy przemocy w przypadku zgłoszenia lub stwierdzenia popełnienia przestępstwa, zabezpieczenie dowodów popełnienia przestępstwa oraz podjęcie działań prewencyjnych wobec sprawcy przemocy.

Komenda Miejska Policji w Poznaniu wdrożyła narzędzie służące do szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie (opracowane przez Komendę Główną Policji), które składa się z dwóch kwestionariuszy:

- kwestionariusz A – przemoc wobec osób dorosłych,
- kwestionariusz B – przemoc wobec dzieci.

Każde z narzędzi składa się z kwestionariusza szacowania ryzyka, który zawiera 13 czynników ryzyka zagrożenia życia i zdrowia ujętych w formie pytań. Liczba pozytywnych odpowiedzi ma ułatwić policjantowi podczas interwencji związanej z przemocą w rodzinie podjęcie decyzji, a następnie wykonanie adekwatnych do sytuacji czynności (np. zatrzymanie osoby, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc, wydanie nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i/lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia). Zastosowanie tego rozwiązania ma na celu podniesienie skuteczności działań policjantów przeprowadzających interwencje wobec sprawców przemocy w rodzinie oraz zapewnienie bezpieczeństwa osobom dotkniętym przemocą w rodzinie poprzez minimalizowanie zagrożeń życia i zdrowia tych osób.

Ponadto podczas czynności prowadzonych w ramach postępowań przygotowawczych w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie funkcjonariusze podejmują działania zmierzające do:

- zatrzymania osoby,
- tymczasowego aresztowania,
- orzeczenia nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną,
- zakazu kontaktowania się osoby stosującej przemoc z osobą doznającą przemocy.

Zadania w ramach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy na terenie Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu prowadzi Poznańskie Centrum Profilaktyki Społecznej przy ul. Głogowskiej 27.

W ramach uczestnictwa w grupach roboczych dotyczących procedur „Niebieskiej Karty” funkcjonariusze motywują osoby stosujące przemoc oraz wskazują im możliwość skorzystania z programów adresowanych do sprawców przemocy domowej.

Wsparcie dla osób stosujących przemoc pod wpływem alkoholu udzielane jest także poprzez współpracę z gminnymi komisjami rozwiązywania problemów alkoholowych.

2) Prokuratura

W przypadku uzasadnionego podejrzenia, że popełniono przestępstwo, prokuratura wspólnie z policją ma obowiązek wszcząć postępowanie przygotowawcze mające na celu sprawdzenie, czy faktycznie popełniono przestępstwo, wyjaśnić okoliczności czynu, zebrać i zabezpieczyć wszelkie dowody, ująć sprawcę oraz w uzasadnionych przypadkach zastosować środek zapobiegawczy wobec sprawcy przemocy w postaci dozoru policyjnego lub tymczasowego aresztowania.

Należy jednak zaznaczyć, że wszelkie interwencje wymiaru sprawiedliwości obejmują tylko niewielką liczbę przypadków przemocy w rodzinie z powodu trudności w gromadzeniu i weryfikacji dowodów oraz tego, iż ofiary często rezygnują z poszukiwania pomocy i wycofują się z formalnego oskarżania sprawcy.

3) Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przyjmuje wnioski dotyczące wszczęcia postępowania w sprawie nałożenia obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu. Po otrzymaniu wniosku wszczyna postępowanie. Najpierw zaprasza rodziny osób nadużywających alkoholu oraz świadków na posiedzenie, by zebrać potrzebne informacje. Następnie zaprasza osobę zgłoszoną do Komisji w celu przeprowadzenia rozmowy motywującej ją do zgłoszenia się w poradni leczenia uzależnień i dobrowolnego podjęcia leczenia odwykowego.

W przypadku niepodjęcia leczenia odwykowego w poradni leczenia uzależnień lub niezgłoszenia się na zaproszenie Komisji, przy jednocześnie spełnionych przesłankach wynikających z ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Komisja kieruje sprawę do biegłych sądowych w przedmiocie uzależnienia od alkoholu, w celu wydania opinii o uzależnieniu od alkoholu i wskazania rodzaju zakładu leczniczego. Po otrzymaniu opinii od biegłych kieruje wniosek do sądu rejonowego o wszczęcie postępowania w sprawie nałożenia obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu wobec osoby, której dotyczy postępowanie.

4) Inne specjalistyczne placówki świadczące usługi pomocowe dla sprawców przemocy

Fundacja PCPS – Poznańskie Centrum Profilaktyki Społecznej

Fundacja realizuje program edukacyjno-terapeutyczny „Partner”. Stanowi on autorski program członków zespołu merytorycznego Fundacji, inspirowany początkowo „Modelem Duluth”, nastawionym na krótkoterminową interwencję służącą wstrzymaniu przemocy, a następnie integrujący różne modele pracy terapeutycznej i korekcyjno-edukacyjnej. Głównym celem programu pozostaje niezmiennie zapewnienie bezpieczeństwa osobom doznającym przemocy domowej poprzez bezpośrednią pracę terapeutyczno-edukacyjną z osobami stosującymi przemoc, ukierunkowaną na zmianę ich destrukcyjnych zachowań. Pierwszym etapem pracy ze sprawcą przemocy jest udział w sesji konsultacyjnej, a następnie w sesjach indywidualnych. Służą one zapoznaniu z ofertą programu, wstępnej diagnozie problemu przemocy, rozpoczęciu pracy własnej przez sprawcę oraz wprowadzeniu do pracy w grupie terapeutyczno-edukacyjnej.

Kolejnym i zasadniczym etapem pracy uczestnika jest udział w sesjach grupowych, podczas których sprawcy przemocy pracują na własnym doświadczeniu, są konfrontowani z dokonanymi czynami przemocowymi i manipulacjami, a także wspierani w zmienianiu postaw, przekonań i zachowań. Każdy uczestnik programu bierze udział w podstawowym cyklu dwudziestu sześciu sesji odbywających się raz w tygodniu i trwających trzy godziny dydaktyczne. Tym samym okres uczestnictwa w programie określonym w kontrakcie wynosi minimum sześć miesięcy, przy czym sprawcy mają możliwość kontynuowania udziału w nim przez czas przekraczający nawet kilkakrotnie podstawowy cykl 6-miesięczny. W praktyce program edukacyjno-terapeutyczny w wymiarze indywidualnym ma charakter terapii długoterminowej.

Otwarty i ciągły charakter grupy oznacza, że do programu w każdym czasie mogą dołączać nowi uczestnicy. W konsekwencji sprawcy przemocy kierowani do programu nie muszą oczekiwać na utworzenie grupy, a zasadniczą pracę mogą rozpocząć bezpośrednio po zakończeniu sesji indywidualnych. Jest to niezwykle istotne, gdyż okres oczekiwania na rozpoczęcie uczestnictwa znacząco wpływa na spadek ich motywacji. Instytucjom i osobom kierującym sprawców przemocy (grupy robocze, sądy, kuratorzy sądowi, pracownicy socjalni, dzielnicowi, terapeuci uzależnień oraz inne podmioty) daje natomiast możliwość szybkiego reagowania na działania sprawcy, w tym ocenę, czy zastosował się on do zobowiązania dotyczącego wzięcia udziału w programie, i podejmowania wobec niego dalszych stosownych interwencji.

Zwiększa się zapotrzebowanie na dostępność oferty dla osób stosujących przemoc, które wynika przede wszystkim z efektywnego realizowania zadań przez grupy robocze Zespołu Interdyscyplinarnego oraz świadomość i wrażliwość społeczna na problem przemocy w rodzinie. Przejawia się to m.in. wzrostem liczby sprawców przemocy zgłaszających się do udziału w Programie bez skierowania instytucjonalnego. Dlatego w celu zapewnienia niezbędnej liczby miejsc w programie od 1 września 2017 r. Fundacja uruchomi drugą grupę edukacyjno-terapeutyczną.

Stowarzyszenie Pogotowie Społeczne

Stowarzyszenie Pogotowie Społeczne w latach 2009-2016 r. realizowało program „Stop – program edukacyjno-terapeutyczny” skierowany do sprawców przemocy w rodzinie. Celem programu było przekazanie sprawcom przemocy wiedzy na temat tego, czym jest przemoc, jakie są jej rodzaje, formy i dynamika, a także ujawnienie negatywnych norm i wzorców kulturowych wykorzystywanych do wspierania postaw dominacji, władzy i kontroli sprawcy nad ofiarą oraz przyjęcie przez sprawców przemocy pełnej odpowiedzialności za popełnione czyny, świadome podjęcie decyzji o zaprzestaniu stosowania przemocy. Prowadzone były grupy edukacyjno-terapeutyczne dla sprawców przemocy, indywidualne wsparcie psychologiczne i socjalne oraz poradnictwo prawne.

Stowarzyszenie Monar Wielkopolskie Centrum Pomocy Blížniemu

Stowarzyszenie realizowało zadanie polegające na **wspieraniu bezdomnych sprawców przemocy domowej uzależnionych od alkoholu w działaniach mających na celu zaprzestanie aktów przemocy**. Uczestnicy programu byli rekrutowani spośród mieszkańców Domu Readaptacji Społecznej dla Rodzin Eksmitowanych i Noclegowni dla Osób Bezdomnych przy ul. Borówki 8. Celem realizacji zadania było ograniczenie zasięgu przemocy domowej. W ramach programu dwa razy w miesiącu prowadzono zajęcia edukacyjne w zakresie przemocy domowej i zajęcia warsztatowo-panelowe „Uzależnienie od alkoholu a przemoc domowa”. Zapewniono dyżur psychologa na potrzeby realizacji indywidualnych konsultacji

psychologicznych. Również raz w miesiącu organizowano psychoterapię grupową sprawców przemocy domowej. Ponadto przeprowadzono każdorazowo zajęcia warsztatowe „Uczucia i emocje – ich rozpoznawanie i nazywanie”, zajęcia treningowe w zakresie radzenia sobie z emocjami, zajęcia warsztatowe „Konstruktywne rozwiązywanie problemów”, zajęcia treningowe „Empatia – zrozumieć ofiarę”. Poza tym zrealizowano zajęcia w ramach treningu asertywności. Co więcej, odbyły się zajęcia „Przemoc domowa jest przestępstwem” w ramach współpracy z policją (w tym kierunku zawarto z policją stosowne porozumienie). Powyższe działania miały doprowadzić do zwiększenia poziomu świadomości sprawców przemocy domowej w zakresie społecznych, zdrowotnych i prawnych skutków przemocy domowej oraz objęcia ich psychoterapią. Poświęcono również czas na naukę radzenia sobie z emocjami oraz kształtowanie umiejętności rozwiązywania problemów i przezwyciężenia kryzysów bez uciekania się do przemocy.

III. ANALIZA SWOT I ZASOBY SŁUŻĄCE REALIZACJI PROGRAMU

1. Analiza SWOT

Analiza SWOT oscyluje w obszarze przepisów prawnych, infrastruktury pomocowej, kompetencji kadry oraz samego procesu udzielania pomocy. Efektywnie identyfikuje słabe i silne strony oraz ocenia szanse i zagrożenia, jakie stoją przed instytucjami i organizacjami realizującymi działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie Poznania. Uwzględnia ona czynniki, które mają wpływ na bieżącą i przyszłą pozycję realizatorów zadań z zakresu przemocy domowej. **Mocne strony** to atuty instytucji/organizacji, które ją wyróżniają, **słabe strony** to konsekwencje ograniczeń zasobów instytucjonalnych, kadrowych i finansowych, **szanse** możemy określić jako tendencje w otoczeniu, które odpowiednio wykorzystane mogą stać się impulsem rozwoju i – co istotne – mogą osłabić spodziewane **zagrożenia**.

Mocne strony	Słabe strony
– działania Zespołu Interdyscyplinarnego oraz grup roboczych – profesjonalizm kadry, znajomość problemu i dobrze działające służby zajmujące się profilaktyką i wsparciem rodzin zagrożonych przemocą – przyjęcie ofiar przemocy w rodzinie do ośrodków wsparcia bez skierowania i bez względu na dotychczasowe miejsce zamieszkania – bezpłatny pobyt – stworzenie możliwości korygowania na bieżąco ustaleń zawartych w planie pomocy – inicjowanie i realizacja przez poszczególne instytucje działań mających na celu wypracowywanie rozwiązań systemowych – tworzenie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – realizacja lokalnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie – uruchomienie zasobów różnych podmiotów	– niedostateczne zasoby osobowe pracowników służb i instytucji podejmujących działania w tym zakresie – niedostosowane godziny urzędowania instytucji do potrzeb osób doświadczających przemocy – konieczność dbania o systematyczną i konsekwentną realizację zaplanowanych celów i działań – niewystarczający poziom wiedzy dotyczącej przemocy wśród przedstawicieli służb realizujących procedurę „Niebieskiej Karty” – brak wystarczającej liczby odbywanych szkoleń i kursów specjalistycznych – utrzymujące się uprzedzenia wobec osób ze względu na ich pochodzenie etniczne, sprawność i stan zdrowia, status majątkowy, status migracyjny, orientację seksualną i tożsamość płciową – słabe rozeznanie zagrożenia przemocą osób starszych, zwłaszcza niesamodzielnych i osób z niepełnosprawnościami
Szanse	Zagrożenia
– zainteresowanie mediów problematyką przemocy w rodzinie w celu pozyskiwania partnerów zewnętrznych do realizacji działań instytucjonalnych i projektowych – tworzenie zespołów zajmujących się docelowo profilaktyką w ramach działających podmiotów – podniesienie świadomości społeczeństwa na temat tego, gdzie można szukać pomocy	– wzrost zjawiska przemocy i patologii społecznych, nowe czynniki generujące przemoc, mała świadomość problemu – zubożenie społeczeństwa (przyzwolenie poprzez zaniechanie zgłaszania) oraz negatywne wzorce zachowań społecznych – sytuacje nasilające u dzieci i młodzieży przeżycia traumatyczne i burzące poczucie bezpieczeństwa (np. przebywanie na

– interdyscyplinarne podejście do podejmowanych działań – wzrost świadomości podmiotów dotyczący korzyści z podejmowania zintegrowanych działań	- komisariacie policji z powodu braku miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych) – niski poziom zaufania do instytucji i niechęć do współpracy ze strony rodziny – duża rotacja kadry pracowniczej
--	---

2. Zasoby niezbędne służące realizacji Programu

Nie bez znaczenia dla podejmowania skutecznej pomocy rodzinom uwięzonym w przemoc jest stworzenie i rozwijanie spójnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, bazującego na wyspecjalizowanych zasobach instytucjonalnych, ludzkich i lokalowych. Te zasoby stanowią zaplecze, jakim dysponujemy, przystępując do realizacji Programu. Bez wątpienia występowanie na poziomie lokalnym ww. zasobów jest podstawowym gwarantem realizacji zadań i działań zaplanowanych w Programie. W tym miejscu należy wskazać, że Miasto Poznań posiada zasoby instytucjonalne niezbędne do efektywnego przeciwdziałania przemocy, m.in.:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie,
- Miejskie Centrum Interwencji Kryzysowej (ośrodki interwencyjne),
- Centrum Wspierania Rodzin „Swoboda”,
- Centrum Inicjatyw Senioralnych,
- sądy, zespoły kuratorów sądów rejonowych,
- policja, prokuratura, straż miejska,
- Rejonowa Stacja Pogotowia Ratunkowego, szpitale,
- Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych,
- Kuratorium Oświaty, szkoły i przedszkola,
- poradnie psychologiczno-pedagogiczne, świetlice socjoterapeutyczne,
- Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- ośrodki profilaktyki i terapii uzależnień,
- ośrodki dla osób bezdomnych,
- organizacje pozarządowe z obszaru Poznania, w szczególności:
 - Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka,
 - Stowarzyszenie Pogotowie Społeczne,
 - Fundacja PCPS – Poznańskie Centrum Profilaktyki Społecznej,
 - Fundacji „Dziecko W Centrum”,
 - Stowarzyszenie Monar Wielkopolskie Centrum Pomocy Bliźniemu.

Istotny element systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie stanowią pracownicy wszystkich instytucji i organizacji z terenu miasta zaangażowani w proces niesienia pomocy rodzinom dotkniętym przemocą domową. **Zasoby kadrowe** tworzą specjaliści przeszkoleni w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, m.in.: pracownicy socjalni, kuratorzy sądowi, policjanci, psychologowie, pedagodzy, prawnicy, pielęgniarki i położne środowiskowe, opiekunowie żłobkowi, opiekunowie przedszkolni, wychowawcy szkolni

i ze świetlic. Tym samym należy wskazać na jakże istotny zasób, jakim są kompetencje i umiejętności zawodowe pracowników, czyli ich przygotowanie merytoryczne, pogłębione dodatkowym udziałem w szkoleniach i zdobytym doświadczeniem zawodowym. Zasoby te dają podstawę do podnoszenia efektywności udzielanych form pomocy na rzecz osób doświadczających przemocy.

Znaczącym warunkiem realizacji Programu jest posiadanie **zaplecza lokalowego**. Podmioty działające na rzecz ochrony ofiar przemocy w rodzinie dysponują odpowiednimi pomieszczeniami umożliwiającymi pracę zarówno z klientem indywidualnym, jak również z grupą, m.in.: punktami do obsługi klienta, miejscami odbywania dyżurów pracowniczych, pomieszczeniami do pracy indywidualnej i grupowej, przyjaznym pokojem do przeprowadzania przesłuchań dzieci. Prowadzone dotychczas działania w ramach poszczególnych instytucji ukazują przydatność posiadania własnych zasobów lokalowych ze względów organizacyjnych, pomocowych i integracyjnych.

IV. CELE, ZADANIA, DZIAŁANIA PROGRAMU

1. Cel główny i cele szczegółowe

Celem głównym „Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie miasta Poznania w latach 2022-2025” jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz podniesienie skuteczności działań na rzecz osób doświadczających przemocy i stosujących przemoc domową. Cel nadrzędny zostanie osiągnięty poprzez realizację celów szczegółowych i wyodrębnionych w ich ramach zadań. Długofalowy charakter programu może przychylnie wpłynąć na realizację poszczególnych zadań i przełożyć się na jego efektywność. Określone w Programie zadania będą realizowane przez współpracujące w jego ramach instytucje, służby i organizacje.

2. Cele szczegółowe, zadania i działania Programu

Główny cel będzie realizowany poprzez następujące cele operacyjne:

- 1) Podniesienie świadomości i wrażliwości społecznej poprzez profilaktykę i edukację w zakresie przeciwdziałania przemocy;
- 2) Zwiększenie dostępności i zapewnienie kompleksowej pomocy osobom doświadczającym przemocy oraz większej efektywności ochrony osób doświadczających przemocy;
- 3) Zwiększenie dostępności i skuteczności działań interwencyjnych oraz oddziaływań korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc;
- 4) Zintegrowanie środowisk i działań na rzecz ograniczania zjawiska przemocy;
- 5) Zwiększenie kompetencji pracowników służb realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy.

CEL 1.	PODNIESIENIE ŚWIADOMOŚCI I WRAŻLIWOŚCI SPOŁECZNEJ POPRZEC PROFILAKTYKĘ I EDUKACJĘ W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY		
Zadanie 1.1.	Upowszechnienie informacji na temat przemocy m.in. w zakresie czynników zagrożenia oraz możliwości ochrony przed przemocą		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Organizowanie kampanii społecznych związanych z profilaktyką przemocy	KMP Poznań MCIK MOPR MJO NGO	– liczba podmiotów realizujących kampanie – liczba zorganizowanych kampanii
	Organizowanie debat społecznych	MCIK	– liczba i rodzaj zorganizowanych debat,
	Rozpowszechnianie ulotek i broszur informacyjnych, wykorzystanie mediów społecznościowych	MOPR MCIK KMP Poznań	– liczba wydanych ulotek i broszur informacyjnych
	Organizowanie zajęć psychoedukacyjnych dla dzieci, organizowanie spotkań edukacyjnych dla dzieci (np. na terenie szkół)	KMP Poznań	– liczba zorganizowanych spotkań i zajęć psychoedukacyjnych
	Kampania na rzecz profilaktyki krzywdzenia i zaniedbywania dzieci, seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami	KMP Poznań MCIK MOPR MJO NGO CIS	– liczba zorganizowanych kampanii – liczba podmiotów uczestniczących w kampanii
	Kampania społeczna dot. przeciwdziałania przemocy motywowanej uprzedzeniami i stereotypami	KMP Poznań MCIK MOPR MJO NGO	– liczba zorganizowanych kampanii – liczba podmiotów uczestniczących w kampanii
	Organizowanie zajęć dla dzieci i młodzieży w zakresie przeciwdziałania przemocy w grupach rówieśniczych	KMP Poznań MCIK MOPR CWR „Swoboda” MJO NGO	– liczba zorganizowanych zajęć – liczba uczestników zajęć
	Kampania społeczna dot. przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć	KMP Poznań MCIK	– liczba zorganizowanych kampanii – liczba podmiotów uczestniczących w kampanii

		MOPR MJO NGO	
Zadanie 1.2.	Gromadzenie i udostępnianie informacji o możliwościach uzyskania pomocy na terenie miasta Poznania (instytucje i organizacje udzielające pomocy oraz programy realizowane w zakresie problematyki przemocy w rodzinie)		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Rozpowszechnianie informacji o dostępnych formach pomocy: psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, medycznej i socjalnej	Fundacja PCPS MOPR MCIK KMP MJO	– liczba osób korzystających z form pomocy: psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, medycznej i socjalnej, MCIK – liczba rozpowszechnionych materiałów informacyjnych na temat miejsc udzielania pomocy – informatorów, poradników, ulotek, broszur
	Prowadzenie całodobowego telefonu	MCIK	– liczba osób korzystających z całodobowej infolinii
	Utworzenie lokalnej bazy danych o miejscach pomocy, aktualizowanej przez jedną wybraną instytucję	UMP	– liczba i rodzaj podmiotów zamieszczonych w bazie danych instytucji/organizacji
Zadanie 1.3.	Zwiększenie dostępności do alternatywnych form rozwiązywania sporów i konfliktów oraz wspieranie rodziny w jej funkcjach opiekuńczo-wychowawczych		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Prowadzenie mediacji i negocjacji	MOPR NGO CWR „Swoboda”	– liczba instytucji i organizacji prowadzących działania mediacyjne i negocjacyjne – liczba osób przeszkolonych prowadzących mediacje i negocjacje – liczba przeprowadzonych mediacji i negocjacji
	Organizowanie i prowadzenie warsztatów psychoedukacyjnych dla rodziców w szczególności dla kobiet doświadczających przemocy, samotnie wychowujących dzieci	NGO CWR „Swoboda”	– liczba podmiotów prowadzących działania psychoedukacyjne dla osób dorosłych, dzieci i młodzieży – liczba/rodzaj/problematyka prowadzonych warsztatów psychoedukacyjnych – liczba osób uczestniczących w warsztatach psychoedukacyjnych
	Organizowanie i prowadzenie warsztatów psychoedukacyjnych dla dzieci i młodzieży	NGO CWR „Swoboda”	– liczba/rodzaj/problematyka warsztatów psychoedukacyjnych dla dzieci i młodzieży
	Prowadzenie konsultacji dla rodziców	NGO CWR „Swoboda”	– liczba osób objętych konsultacjami dla rodziców

	Udzielanie wsparcia rodzinom z problemami wychowawczymi	NGO CWR „Swoboda”	– liczba rodzin z problemami wychowawczymi objętych wsparciem
	Rozpowszechnianie materiałów edukacyjnych popularyzujących tę problematykę	NGO CWR „Swoboda”	– liczba i miejsce rozpowszechnionych materiałów edukacyjnych
CEL 2.	ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI I ZAPEWNIENIE KOMPLEKSOWEJ POMOCY OSOBOM DOŚWIADCZAJĄCYM PRZEMOCY ORAZ WIĘKSZEJ EFEKTYWNOŚCI OCHRONY OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY		
Zadanie 2.1.	Systematyczne i kompleksowe diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Ilościowe rejestrowanie przypadków występowania przemocy w rodzinie	KMP Poznań MOPR	– liczba podmiotów rejestrujących występowanie przypadków przemocy w rodzinie
	Realizacja wspólnej metodologii zbierania danych na temat osób doświadczających przemocy w rodzinie na podstawie danych pozyskiwanych ze wszystkich podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy	KMP Poznań MOPR	– przygotowany schemat postępowania metodologicznego (badania diagnostyczne)
	Wczesne rozpoznawanie sytuacji podejrzenia występowania przemocy w rodzinie, krzywdzenia dzieci w rodzinie i placówkach oświaty i reagowanie na nie	KMP Poznań MOPR	– liczba raportów badawczych dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie
Zadanie 2.2.	- Udzielanie kompleksowej pomocy i wsparcia dzieciom, dorosłym, w tym również osobom starszym, będącym świadkami i osobami doświadczającymi przemocy, pozostającym w środowisku zamieszkania		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Zapewnienie i poszerzenie oferty pomocowej dla osób dorosłych i dzieci (indywidualnej i grupowej)	KMP Poznań MJO MCIK MOPR	– rodzaj oferty pomocowej dla osób doświadczających przemocy (indywidualnej i grupowej) – liczba osób objętych poradnictwem socjalnym, pedagogicznym, psychologicznym, prawnym i medycznym (dorośli/dzieci)
	Udzielanie profesjonalnego wsparcia rodzinom z rozpoznanymi czynnikami ryzyka krzywdzenia dzieci (w tym krzywdzenia emocjonalnego)	NGO	– liczba godzin udzielonego wsparcia rodzinom z rozpoznanymi czynnikami ryzyka krzywdzenia dzieci oraz rodzinom z problemami wychowawczymi
	Zapewnienie możliwości długoterminowej/intensywnej terapii dzieciom z rodzin z problemem krzywdzenia (w tym krzywdzenia emocjonalnego) lub całym rodzinom z tym problemem	NGO	– liczba godzin terapeutycznych dla dzieci/rodzin z problemem krzywdzenia – liczba osób objętych grupowymi formami wsparcia (dorośli/dzieci)

	Realizowanie procedury „Niebieskiej Karty”	MOPR MCIK KMP Poznań	– liczba podjętych interwencji kryzysowych, liczba osób pokrzywdzonych objętych procedurą interwencji kryzysowej – liczba interwencji dokonanych przy współpracy innych partnerów – liczba działań podjętych w ramach procedury „Niebieskiej Karty”
	Realizowanie programów edukacyjnych, interwencyjnych, psychoterapeutycznych i socjoterapeutycznych na rzecz osób doświadczających przemocy domowej	MOPR MCIK KMP Poznań NGO	– liczba podmiotów realizujących programy interwencyjne, psychoterapeutyczne i socjoterapeutyczne – liczba przeprowadzonych programów edukacyjnych, interwencyjnych, psychoterapeutycznych i socjoterapeutycznych na rzecz osób doświadczających przemocy domowej
	Prowadzenie poradnictwa (prawnego, psychologicznego i mediacyjnego)	MOPR MCIK NGO CIS	– liczba osób korzystających z poradnictwa – liczba odbiorców poszczególnych działań (dorośli/dzieci)
Zadanie 2.3.	Zapewnienie kompleksowej pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy zmuszonym do opuszczenia dotychczasowego miejsca zamieszkania		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Zapewnienie miejsc interwencyjnych osobom doświadczającym przemocy w rodzinie	MCIK	– liczba miejsc interwencyjnych dla osób doświadczających przemocy w rodzinie (dorośli/dzieci)
	Wzmocnienie oferty pomocowej w funkcjonujących ośrodkach wsparcia, schroniskach i hotelach	MCIK	– liczba osób, którym udzielono schronienia (dorośli/dzieci)
	Wdrożenie standardów polityki ochrony dzieci oraz wdrażanie w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, opiekuńczych oraz w rodzinach zastępczych i pogotowiach rodzinnych standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem	NGO MCIK CWR	– liczba krzywdzonych dzieci skierowanych przez sąd do placówek całodobowych, rodzin zastępczych – rodzaj oferty pomocowej w funkcjonujących ośrodkach wsparcia, schroniskach i hotelach – liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz oświatowych, w których wdrożono standardy ochrony dzieci
	Utworzenie mieszkań chronionych dla osób doznających przemocy (opuszczających specjalistyczne ośrodki wsparcia)	UMP MCIK NGO	– liczba utworzonych mieszkań chronionych – liczba osób zamieszkałych w mieszkaniach chronionych

	Zapewnienie pomocy mieszkaniowej (mieszkania wspomagane, i treningowe)	UMP MCIK NGO	– liczba osób zamieszkałych w mieszkaniach wspomaganych, treningowych – liczba utworzonych mieszkań
	Udzielenie pomocy materialnej osobom doznającym przemocy, w tym osobom niespełniającym kryteriów pomocy społecznej	MOPR	– liczba osób, którym udzielono pomocy materialnej
	Zapewnienie kompleksowego wsparcia pełnoletnim usamodzielniającym się wychowankom placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz pełnoletnim wychowankom przebywającym w rodzinach zastępczych	MOPR CWR NGO	– liczba wychowanków objętych wsparciem
Zadanie 2.4.	Opracowanie oraz wdrażanie standardów i procedur postępowania wobec osób doznających przemocy w rodzinie		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Opracowanie standardów pracy z rodziną/dzieckiem w sytuacji przemocy w rodzinie	UMP MCIK MOPR NGO	– liczba i rodzaj podmiotów, w których wdrożono standardy – opracowane standardy pracy – liczba przeszkolonych w tym zakresie pracowników
	Opracowanie i wdrożenie modelu systemowej ochrony dzieci	UMP MCIK MOPR NGO	– liczba przeprowadzonych interwencji w zakresie zapewnienia dzieciom krzywdzonym bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia ich życia i zdrowia
	Rozwój i wdrażanie modelu systemowej ochrony dzieci przed krzywdzeniem i zaniedbywaniem na podstawie wypracowanego projektu „Taki mały, a VIP”	KMP Poznań MOPR MCIK NGO	– liczba i rodzaj podmiotów, w których wdrożono standardy
CEL 3.	ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI I SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ INTERWENCYJNYCH I ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNYCH WOBEC OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC		
Zadanie 3.1.	Poszerzenie oferty pomocy instytucjonalnej dla osób stosujących przemoc		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Izolowanie osób stosujących przemoc od osób jej doświadczających, z wykorzystaniem obowiązujących rozwiązań prawnych, takich jak zakaz kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną, nakaz opuszczenia miejsca zamieszkania	KMP sądy	– liczba instytucji/organizacji udzielających pomocy osobom stosującym przemoc w rodzinie
	Prowadzenie i wzbogacenie oferty pomocy instytucjonalnej dla osób stosujących przemoc w rodzinie	MJO NGO	– liczba osób objętych działaniami poszczególnych instytucji/organizacji – liczba odbiorców poszczególnych oddziaływań

Zadanie 3.2.	Zwiększenie dostępności i prowadzenie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, psychologiczno-terapeutycznych i wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, w tym przebywających w jednostkach penitencjarnych		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Prowadzenie indywidualnych oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	MCIK NGO	– liczba ośrodków realizujących programy korekcyjno-edukacyjne – liczba sprawców przemocy, którzy ukończyli program korekcyjno-edukacyjny
	Prowadzenie terapii indywidualnej i grup terapeutycznych	NGO MCIK	– liczba przeprowadzonych terapii indywidualnych – liczba grup terapeutycznych
	Prowadzenie grup dla osób stosujących przemoc w rodzinie	NGO MCIK	– liczba sprawców przemocy, którzy ukończyli terapię indywidualną i uczestniczyli w grupach terapeutycznych – liczba osób zobowiązanych przez sąd do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych
	Podniesienie efektywności programów korekcyjno-edukacyjnych	NGO MCIK	– liczba zakładów penitencjarnych realizujących programy korekcyjno-edukacyjne
	Realizacja programów edukacyjno-terapeutycznych w systemie ciągłym w formie grup otwartych	NGO MCIK	– liczba zrealizowanych programów edukacyjno-terapeutycznych w systemie ciągłym
	Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych	NGO MCIK	– liczba osób przebywających w zakładach penitencjarnych realizujących programy korekcyjno-edukacyjne – liczba zrealizowanych programów korekcyjno-edukacyjnych (w tym w jednostkach penitencjarnych)
	Realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych	NGO MCIK	– liczba zrealizowanych programów psychologiczno-terapeutycznych
	Prowadzenie indywidualnych form wsparcia psychologicznego/ terapeutycznego	NGO MCIK	– liczba podmiotów prowadzących indywidualne oddziaływania psychologiczne/terapeutyczne
CEL 4.	ZINTEGROWANIE ŚRODOWISK I DZIAŁAŃ NA RZECZ OGRANICZANIA ZJAWISKA PRZEMOCY		
Zadanie 4.1.	Rozwój interdyscyplinarnego systemu przeciwdziałania przemocy. Współpraca podmiotów wskazanych w programie		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Zawarcie porozumień o współpracy w ramach systemu	NGO	– liczba porozumień zawartych z podmiotami funkcjonującymi w systemie

	Doskonalenie standardów i procedur współpracy instytucji/organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie	NGO MJO	– liczba opracowanych standardów i procedur współpracy instytucji/organizacji
	Podejmowanie wspólnych przedsięwzięć/inicjatyw na rzecz przeciwdziałania przemocy	UMP MJO NGO	– liczba i rodzaj podejmowanych wspólnie przedsięwzięć na rzecz przeciwdziałania przemocy
Zadanie 4.2.	Współpraca podmiotów w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Inicjowanie spotkań w ramach Zespołu przez poszczególnych jego członków	ZI	– liczba spotkań Zespołu i grup roboczych
	Doskonalenie procedur funkcjonowania Zespołu	ZI	– liczba spraw rozpatrzonych przez grupy robocze
	Podejmowanie wspólnych inicjatyw na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie	ZI	– liczba i rodzaj podjętych inicjatyw w ramach prac zespołu interdyscyplinarnego – liczba wdrożonych procedur pracy zespołu interdyscyplinarnego
	Rozwój współpracy ze specjalistami, ekspertami, instytucjami i organizacjami udzielającymi pomocy w sytuacji przemocy w rodzinie	ZI	– liczba osób/instytucji współpracujących
	Koordinacja działań lokalnych podmiotów podejmowanych w ramach tworzonego systemu	ZI	– rodzaj podejmowanych działań
CEL 5.	ZWIĘKSZENIE KOMPETENCJI PRACOWNIKÓW SŁUŻB REALIZUJĄCYCH ZADANIA NA RZECZ PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY		
Zadanie 5.1.	Organizacja seminariów, konferencji, specjalistycznych szkoleń dla grup zawodowych realizujących zadania tworzonego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Rozpoznanie potrzeb szkoleniowych	UMP MOPR NGO	– wyniki sprawozdań z przeprowadzonych analiz potrzeb szkoleniowych
	Opracowanie programów szkoleniowych dla pracowników	KMP Poznań MOPR NGO	– liczba programów szkoleniowych

	Realizacja seminariów, konferencji, szkoleń, warsztatów umożliwiających podnoszenie kwalifikacji	KMP Poznań MOPR	– liczba uczestników warsztatów, szkoleń, konferencji, seminariów (poszczególne grupy zawodowe / przedstawiciele instytucji) – liczba i tematyka przeprowadzonych warsztatów, szkoleń, konferencji, seminariów
	Szkolenia w zakresie rozpoznawania przemocy domowej i reagowania na nią	KMP Poznań MOPR NGO	– liczba przeprowadzonych szkoleń
	Szkolenie specjalistów w zakresie rozpoznawania różnych form krzywdzenia i zaniedbywania dzieci i osób starszych oraz w zakresie podejmowania interwencji nakierowanej na zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom i osobom starszym	KMP Poznań MOPR NGO	– liczba przeprowadzonych szkoleń – liczba osób uczestniczących w szkoleniach
	Objęcie specjalistycznym szkoleniem (Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Studium Pomocy Ofiarom Przemocy w Rodzinie) pracowników realizujących działania interdyscyplinarne	MOPR NGO	– liczba osób uczestniczących w specjalistycznym szkoleniu
	Organizowanie szkoleń interdyscyplinarnych	KMP Poznań MOPR NGO	– liczba przeprowadzonych szkoleń – liczba osób uczestniczących w szkoleniach
	Współpraca międzymiastowa i międzynarodowa w zakresie wymiany doświadczeń i standardów radzenia sobie z przemocą w różnych relacjach	UMP	– liczba spotkań specjalistów z różnych miast/państw – liczba osób uczestniczących w spotkaniach służących wymianie doświadczeń
Zadanie 5.2.	Uruchomienie i realizacja superwizji (pomocy psychologicznej) w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla grup zawodowych działających w obszarze przemocy		
	DZIAŁANIA	REALIZATOR DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI
	Organizowanie i przeprowadzenie superwizji grupowej i indywidualnej (w tym specjalistycznej)	MOPR MCIK NGO	– liczba i rodzaj instytucji/organizacji oferujących superwizję swoim pracownikom – liczba przeprowadzonych superwizji (wewnętrznych i zewnętrznych) – liczba uczestników spotkań superwizyjnych
	Przeprowadzenie superwizji dla specjalistów prowadzących terapię z rodzinami z problemem krzywdzenia dzieci	MOPR MCIK NGO	– liczba przeprowadzonych superwizji – liczba godzin superwizji dla specjalistów pracujących z rodzinami z problemem krzywdzenia dzieci

V. REALIZACJA PROGRAMU

1. Adresaci Programu

Program jest skierowany do:

- mieszkańców Poznania,
- osób doświadczających przemocy w rodzinie,
- sprawców przemocy w rodzinie,
- świadków przemocy w rodzinie,
- osób zagrożonych występowaniem przemocy (z tzw. grupy podwyższonego ryzyka), w szczególności kobiet i dzieci,
- osób i podmiotów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy.

2. Środki finansowe na realizację Programu

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie jest zadaniem własnym gminy na podstawie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 r. i ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. Środki finansowe na realizację Programu mogą pochodzić z następujących źródeł:

- budżetu Miasta Poznania,
- budżetu samorządu województwa,
- dotacji z budżetu państwa,
- funduszy organizacji pozarządowych,
- funduszy strukturalnych Unii Europejskiej,
- grantów z innych źródeł.

Realizowane są programy kilkuletnie zapewniające kontynuację i profesjonalizm podejmowanych działań.

3. Harmonogram realizacji działań Programu

Program prowadzony będzie od dnia podjęcia uchwały do 31 grudnia 2025 roku. Jego realizacja ma charakter ciągły, uwzględniający dotychczas wytyczone kierunki działań, jak również otwartość na propozycje nowych rozwiązań wynikających z pojawiających się na bieżąco potrzeb. Dlatego też tabelaryczny harmonogram działań służący wdrożeniu Programu (wskazujący realizatorów działań i okres ich realizacji) będzie przygotowywany każdego roku przez Zespół Interdyscyplinary ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w odniesieniu do zaplanowanych środków na realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Program będzie wdrażany we współpracy ze służbami, instytucjami, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami tworzącymi lokalny system przeciwdziałania przemocy w Poznaniu.

4. Monitorowanie działań Programu

Bieżące monitorowanie Programu służy ocenieniu, czy osiąga on założone cele. Program będzie prowadzony na podstawie oceny poziomu realizacji poszczególnych zadań Programu. Za realizację poszczególnych zadań odpowiedzialne są instytucje i organizacje wchodzące w skład „Miejskiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochronie ofiar przemocy w rodzinie na terenie miasta Poznania w latach 2022-2025”, zgodnie z ich kompetencjami i przeznaczeniem. Monitoring umożliwi wgląd w realizację podejmowanych działań, ocenę ich efektywności oraz wdrożenie działań naprawczych w sytuacji ujawnienia ewentualnych błędów i trudności. Dane będą uzyskiwane od podmiotów zaangażowanych w realizację jego założeń i gromadzone przez Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania. Za realizację Programu, koordynację przedsięwzięć podejmowanych na rzecz osób doświadczających przemocy oraz osób ją stosujących odpowiada Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych, któremu również powierza się odpowiedzialność za rozpatrzenie sygnalizowanych problemów związanych z prowadzeniem programu i wprowadzenie zmian do Programu w razie potrzeb. Nadzór nad realizacją Programu sprawuje Prezydent Miasta Poznania.

5. Sprawozdawczość

Sprawozdawczość będzie dotyczyć realizacji wszystkich celów, zadań i działań ujętych w Programie, a wskaźniki osiągnięcia zamierzonych celów będą mierzone systematycznie w okresach rocznych. Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych przedłoży sprawozdanie merytoryczne Prezydentowi Miasta Poznania corocznie do końca III kwartału następnego roku realizacji Programu.

6. Ewaluacja

Systematyczne prowadzenie ewaluacji pozwoli dostrzec wpływ podejmowanych przedsięwzięć na podniesienie skuteczności działań na rzecz osób doświadczających przemocy i stosujących przemoc oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a także stanowi podstawę rozpoznania, a następnie planowania i wdrażania działań naprawczych. Program będzie ewaluowany poprzez sprawozdawczość dokonywaną w ramach elementów systemu i weryfikację określonych w Programie wskaźników.

ZAKOŃCZENIE

„Miejski program przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie na terenie miasta Poznania w latach 2022-2025” stanowi podstawę podejmowania oraz pozyskiwania środków finansowych na realizację działań. Może występować konieczność zawierania porozumień pomiędzy podmiotami działającymi na terenie Poznania, których przedmiotem jest współpraca w ramach wykonywania zadań.

Program wskazuje na promowanie interdyscyplinarnego podejścia do problemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W sytuacji zetknięcia się z rodziną, w której dochodzi do przemocy, każda osoba pomagająca i każda instytucja lub organizacja wymagają wsparcia ze strony współpracujących podmiotów w obliczu wielości złożonych spraw i dylematów: socjalnych, psychologicznych, prawnych, moralnych, rodzinnych i społecznych. Wsparcie, o którym mowa, możemy otrzymać poprzez łączenie wiedzy, możliwości i kompetencji poszczególnych jednostek reagujących na problemy społeczne. Efektywność działań na rzecz osób doświadczających przemocy jest zatem przejawem współpracy instytucji, którym bliska jest problematyka przemocy w rodzinie. Realizacji Programu przyświeca potrzeba zaangażowania zróżnicowanych sił jednostkowych i społecznych na rzecz podejmowania działań zarówno w stosunku do osoby doznającej przemocy, jak i jej sprawcy, a co za tym idzie, poprawy sytuacji rodziny, w szczególności krzywdzonych i zaniedbywanych dzieci.

WYKAZ SKRÓTÓW

- a) MOPR – Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Poznaniu,
- b) KMP Poznań – Komenda Miejska Policji w Poznaniu,
- c) CWR „Swoboda” – Centrum Wspierania Rodzin „Swoboda”,
- d) CIS – Centrum Inicjatyw Senioralnych,
- e) MCiK – Miejskie Centrum Interwencji Kryzysowej,
- f) UMP – Urząd Miasta Poznania,
- g) NGO – organizacje pozarządowe,
- h) ZI – Zespół Interdyscyplinarny,
- i) MJO – miejskie jednostki organizacyjne.

LITERATURA

- a) Badura-Madej W., Dobrzyńska-Mesterhazy A., „Przemoc w rodzinie – interwencja kryzysowa”, Kraków 2000
- b) Chmura-Rutkowska I., „Być dziewczyną – być chłopakiem i przetrwać. Płeć i przemoc w szkole w narracjach młodzieży”, Poznań 2019
- c) Halicka M., Halicki J., Lange A., „Przemoc w stosunku do osób starszych”, Raport z badań, 2020
- d) *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2019 roku*, Biuro Prewencji KGP Wydział Prewencji
- e) Kędziora K., Kubin. K., Wencel K., Wysieńska K., „Inspirator równościowy”, Instytut Spraw Publicznych 2012
- f) Małyś Z., „Agresywność, agresja, przemoc, bullying i cyberprzemoc jako problemy opiekuńczo-wychowawcze XXI wieku”, [w:] „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 1/2018
- g) Mazur J., „Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość”, Warszawa 2002

- h) Mellibruda J, Przeciwdziałanie przemocy domowej, IPZ Instytut Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Warszawa 2009
- i) Mellibruda J., „Oblicza przemocy”, [w:] „Remedium” nr 12/1993
- j) Nadużywanie alkoholu a problem przemocy domowej, PARPA
- k) Pospiszył I., „Przemoc w rodzinie”, Warszawa 1994
- l) Przemoc w rodzinie – sytuacja osób doświadczających przemocy w rodzinie, PARPA
- m) World report on violence and health World Health Organization, Geneva 2002
- n) Woźnica A., „Przemoc wobec kobiet w rodzinie”, Warszawa 2007